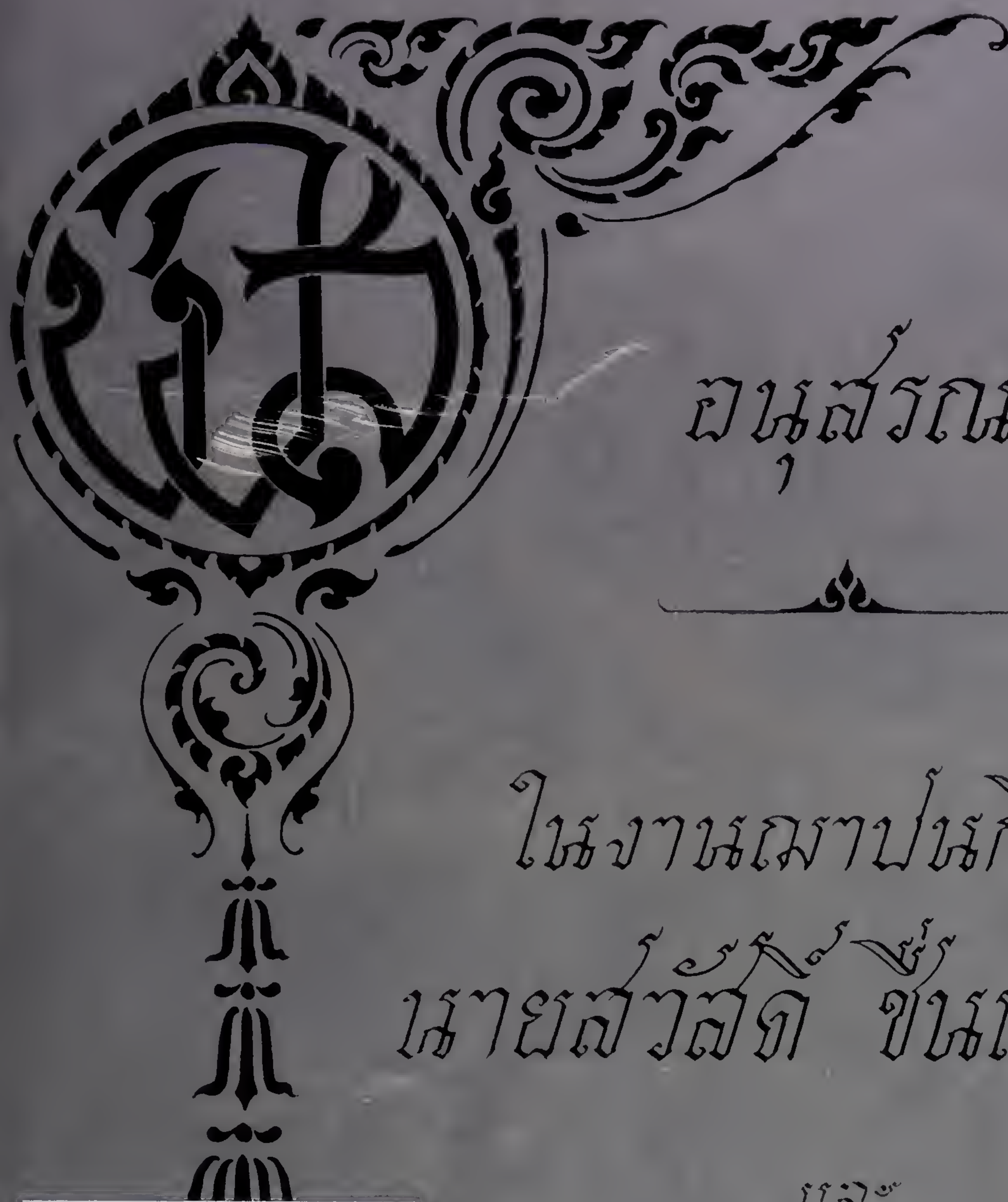

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

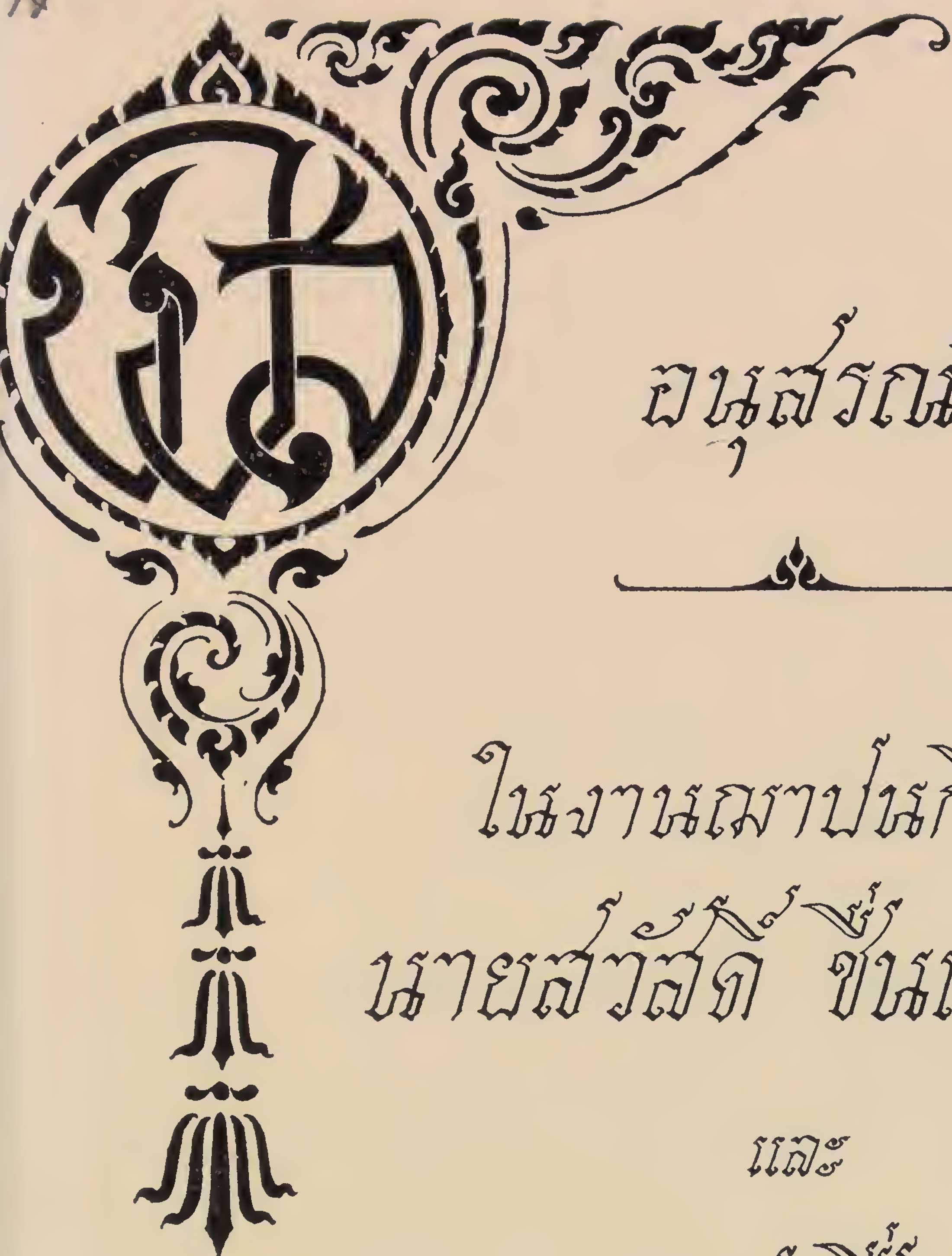
นายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข

และ

นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันจันทร์ ที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๖

อนุสรณ์

ในงานฌาปนกิจศพ

นายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข

และ

นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข

ณ เมรุวัดมกุฎกษัตริยาราม

วันจันทร์ ที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๖

คำนำ

ในการจัดการฌาปนกิจศพ **นายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข** และ **นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข** ในวันที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๖ นี้ เจ้าภาพได้พิจารณาเห็นว่า หากได้พิมพ์บทความที่เป็นประโยชน์ส่วนรวมเป็นบรรณาการแก่ท่านผู้รับเชิญด้วย จะเป็นการสมควรอย่างยิ่ง และเมื่อสรรหาแล้ว เห็นว่า บทความเรื่อง **ความดันโลหิตสูง** ซึ่งเรียบเรียงโดย **พ.ท. นายแพทย์ ประกิจ ปัญจมาลา** พ.บ. เป็นบทความทางวิชาการที่เป็นประโยชน์ สมควรจะได้ทราบกันทั่วไป เพราะเป็นโรคที่เกี่ยวพันใกล้ชิดกับประชาชนและเป็นกันแพร่หลายในขณะนี้รวมทั้งนายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข ผู้วายชนม์ด้วย กับบทความเรื่อง **เหรียญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ** ซึ่งค้นคว้าเผยแพร่โดย **นายเฉลียว จันทรทรัพย์** (ผู้อำนวยการกองนโยบายภายในประเทศ สำนักนายกรัฐมนตรี) เป็นบทความที่ทรงคุณค่าและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งสำหรับผู้สะสมพระเครื่องและเหรียญต่าง ๆ ควรทราบ

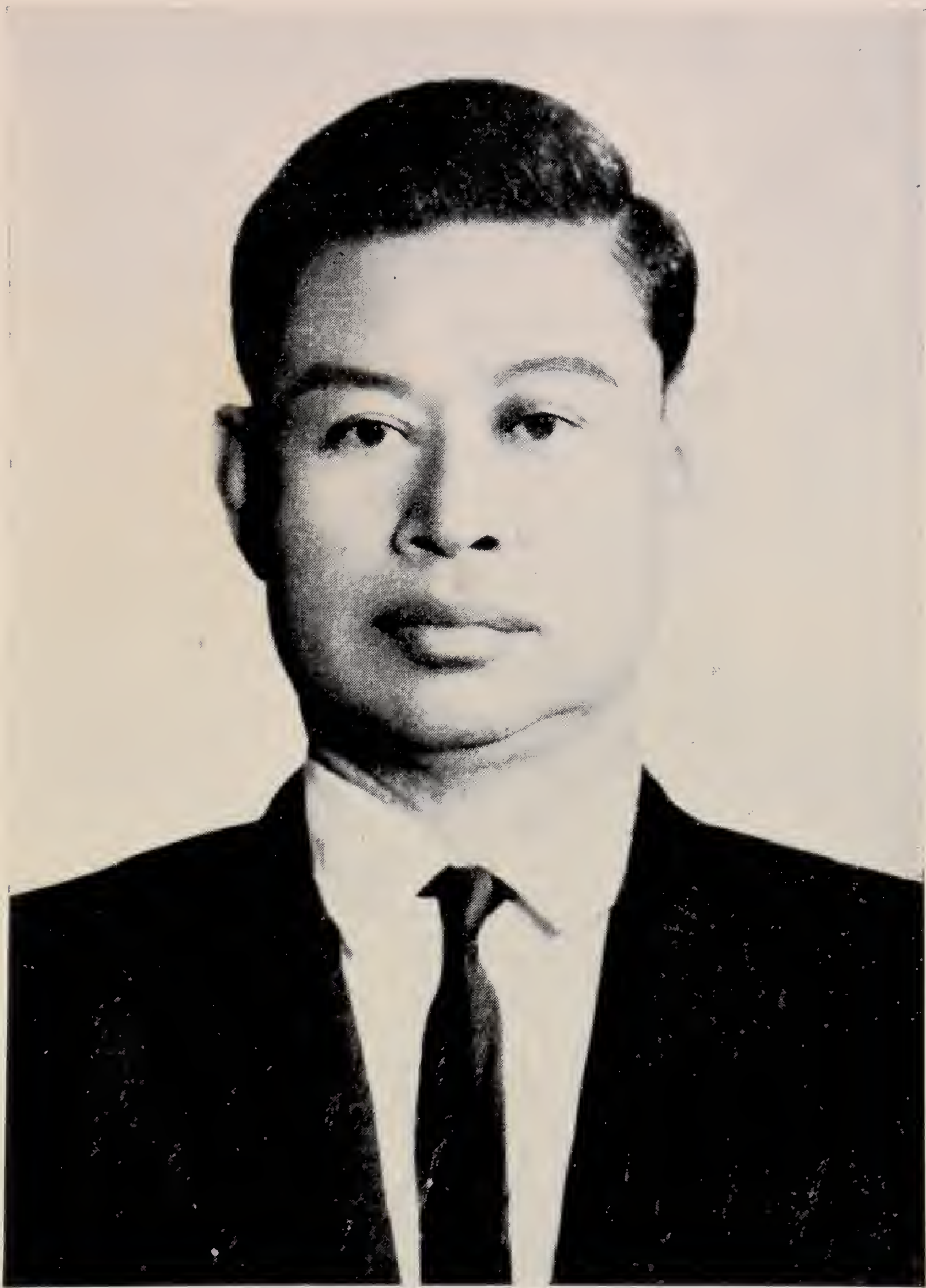
จึงได้ขออนุญาตเจ้าของบทความเพื่อพิมพ์เป็นบรรณาการในงานนี้ พ.ท. นายแพทย์ ประกิจ ปัญจมาลาพ.บ. และคุณเฉลียว จันทรทรัพย์ ได้กรุณาอนุญาตด้วยความเต็มใจอย่างยิ่ง เจ้าภาพจึงขอถือโอกาสนี้ขอบพระคุณ **พ.ท. นายแพทย์ ประกิจ ปัญจมาลา**

พ.บ. และ คุณเฉลี่ยว จันทรทรัพย์ อย่างสูง ในการอนุญาตให้พิมพ์บทความอันเป็นวิทยาทานครั้งนี้มา ณ ที่นี้อีกครั้งหนึ่ง

ด้วยอานุภาพแห่งกุศลกรรม ความดีที่นายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข และ นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข ได้สร้างสมไว้ในชาตินี้ จงเป็นพลวปัจจัยนำดวงวิญญาณของผู้วายชนม์ทั้งสองสู่สุคติในสัมปรายภพนั้นเทอญ.

เจ้าภาพ

๒ เมษายน ๒๕๑๖

นายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข

ชาต ๑๙ ธันวาคม ๒๔๕๗

มต ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕

ประวัติ

*

คุณพ่อสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข เป็นบุตร นายเจริญและนางผิว **ชื่นเจริญสุข** เกิดเมื่อวันที่ ๑๙ ธันวาคม ๒๔๕๗ ได้รับการศึกษาจากโรงเรียนวัดมหรรณพาราม และโรงเรียนวัดบวรนิเวศตามลำดับ คุณพ่อได้อุปสมบท ณ วัดมหาธาตุยุวราชสังสฤษฎิ์ โดยมีพระเดชพระคุณเจ้าประคุณ**สมเด็จพระวันรัต (เฮง เขมจารีมหาเถระ)** เป็นอุปัชฌายะ คุณพ่อมีพี่น้องทั้งหมด ๘ คน และเป็นบุตรคนโต มีน้องชาย ๔ คน น้องสาว ๓ คน และมีบุตรธิดารวม ๘ คน คือ

นายองอาจ ชื่นเจริญสุข
นางวรรณวิมล โชติดิลก
นางวรรณวิไล พงษ์ศิลป์
นายสมศักดิ์ ชื่นเจริญสุข
นายวันชัย ชื่นเจริญสุข
นางสาววันเพ็ญ ชื่นเจริญสุข
นายวัลลภ ชื่นเจริญสุข
เด็กชายนาวี ชื่นเจริญสุข

คุณพ่อสวัสดิ์ ฯ ได้เริ่มป่วยด้วยโรคความดันโลหิตสูงเมื่อวันที่ ๑๐ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ ได้เข้ารับการรักษาที่โรงพยาบาลวชิระ และได้ถึงแก่กรรมเพราะเส้นโลหิตในสมองแตกเมื่อวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ เมื่อเวลา ๐๖.๓๕ น. สิริรวมอายุได้ ๕๘ ปี

ประวัติ

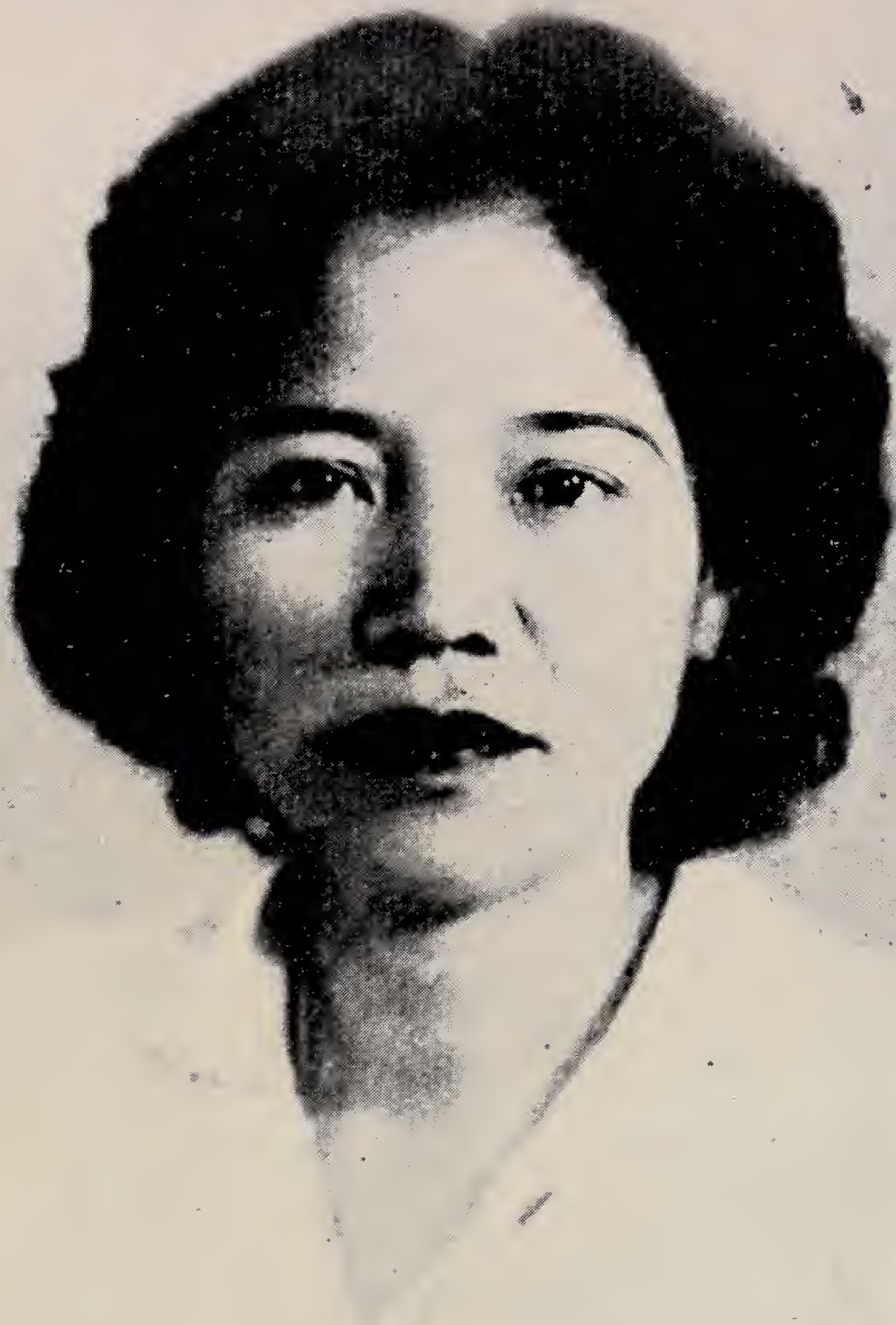
*

นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข เกิดเมื่อวันที่ ๑๔ กุมภาพันธ์ พ.ศ. ๒๔๕๖ เป็นบุตรคนรองของนายทองดีและนางเหรียญ อยู่ญาติล้อม ได้สมรสกับนายเจริญ ชื่นเจริญสุข เมื่อ พ.ศ. ๒๔๘๖ และมีบุตรรวม ๒ คน คือ

นายเฉลิม ชื่นเจริญสุข

นายดำริห์ ชื่นเจริญสุข

นางทองอยู่ ฯ ได้ล้มป่วยด้วยโรคไตและปอดบวม ได้เข้ารักษาตัว ณ โรงพยาบาลหญิงเมื่อวันที่ ๑๙ มกราคม พ.ศ. ๒๕๑๖ และได้ถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ ๔ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๖ เวลา ๑๘.๑๐ น. สิริรวมอายุได้ ๖๐ ปี

นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข

ชาต ๑๔ กุมภาพันธ์ ๒๔๕๖

มต ๔ มีนาคม ๒๕๑๖

คำนำของผู้เขียน

เนื่องในการฌาปนกิจศพ คุณสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข เจ้าภาพได้ปรารภใคร่จะได้หนังสือเรื่อง "เหรียญพุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ" เล่ม ๑ ซึ่งผู้เขียนได้เขียนและได้ตีพิมพ์ไปแล้ว ๒ คราว แจกเป็นบรรณาการแด่ผู้มาร่วมงาน

ผู้เขียนตกลงอนุญาตด้วยความเต็มใจ เพราะคุณสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข ผู้วายชนม์ เมื่อครั้งยังมีชีวิตอยู่นั้น ได้ร่วมทำงานกับผู้เขียนมาเป็นเวลาช้านานที่กองโรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี คุณสวัสดิ์ ฯ เป็นผู้ที่มาร่วมงานในรุ่นแรกผู้หนึ่ง ทั้งยังมีหน้าที่รับผิดชอบในงานที่มีความสำคัญอย่างยิ่ง คืองานเกี่ยวกับหนังสือราชกิจจานุเบกษา ซึ่งจำเป็นต้องใช้ความประณีตละเอียด รอบคอบ คุณสวัสดิ์ ฯ ได้ปฏิบัติงานในหน้าที่ด้วยความเรียบร้อยเป็นผลดีแก่ราชการตลอดมา

แม้คุณสวัสดิ์ ฯ จะได้ย้ายไปดำรงตำแหน่งใหม่ คือหัวหน้าแผนกขายแล้ว เมื่อมีงานเร่งด่วนหรือสำคัญเกี่ยวกับหนังสือราชกิจจานุเบกษา คุณสวัสดิ์ ฯ ก็มาช่วยงานนี้โดยมิได้รังเกียจ ทั้ง ๆ ที่สุขภาพในระยะหลังนี้ไม่ใคร่ดีนัก

คุณสวัสดิ์ ฯ เป็นผู้ที่รักงาน มีความรับผิดชอบ และมีวิริยะอุตสาหะ ผู้เขียนมีความเสียดายและอาลัยเป็นอย่างยิ่งที่คุณสวัสดิ์ ฯ ได้มาด่วนถึงแก่กรรมลง ดังนั้น การที่เจ้าภาพ

ประสงค์จะได้หนังสือที่เขียนขึ้นโดยน้ำพักน้ำแรงของผู้เขียน เพื่อพิมพ์แจกในงานฌาปนกิจศพคุณสวัสดิ์ ฯ ในครั้งนี้ ผู้เขียนจึงตอบตกลงด้วยความเต็มใจ เพราะการที่จะแสดงอย่างหนึ่งอย่างใดเพื่อเป็นปฏิการแด่คุณสวัสดิ์ ฯ เป็นเรื่องที่ผู้เขียนพร้อมที่จะกระทำอยู่แล้ว

ขอกุศลในส่วนทักษิณานุปทานอันเจ้าภาพได้บำเพ็ญแล้ว และกุศลในส่วนวิทยาทาน ซึ่งเจ้าภาพได้จัดพิมพ์หนังสือนี้ จงเป็นพลวปัจจัยดลบันดาลให้วิญญาณของคุณสวัสดิ์ชื่นเจริญสุข จงประสบแต่อิฏฐวิบุลมนุญผลตามควรแก่คติวิสัยในสัมปรายภพจงทุกประการ.

เฉลี่ยว จันทรทรัพย์.

(นายเฉลี่ยว จันทรทรัพย์)

กองนโยบายภายในประเทศ
สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี

อาลัยถึง
พี่สวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข

ได้รับข่าวมรณกรรมของพี่สวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข เมื่อเวลาประมาณ ๗.๐๐ น. ของวันที่ ๑๓ ธันวาคม ๒๕๑๕ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่า คนเราทุกคนเกิดแล้วก็ต้องตาย หนีความตายไปไม่พ้น ถึงแม้กระนั้นก็อดเศร้าสลดใจไม่ได้ เสียใจเป็นพิเศษ เพราะเคยคบและคุ้นกันแต่อดีต นับเป็นเวลานานปี

พี่สวัสดิ์ ฯ เป็นทั้งเพื่อน เป็นทั้งพี่ที่น่านับถือ เมื่อสมัยอุปสมบทตลอด ๓ เดือน พี่สวัสดิ์ ฯ ได้บำเพ็ญตัวเป็นเพื่อนที่ดีช่วยเหลือเอื้อเฟื้อ รักใคร่สนิทสนม เกือบจะไม่ห่างจากกัน เมื่อเวลาลาเพศจากพระไปประกอบอาชีพ ก็เป็นพี่ที่ดี คอยติดตามถามทุกข์สุขเยี่ยงพี่ที่คอยติดตามอุปการะแก่น้องที่เกิดคลานตามกันมา ก็ไม่ปาน

พี่สวัสดิ์ ฯ มีนิสสัยโอบอ้อมอารีต่อบรรดาญาติพี่น้อง ต่อมิตรสหาย และต่อทุกคนที่คบหา เมื่อพี่จากไปอย่างไม่มีวันกลับเช่นนี้ ใครเล่าจะไม่คิดถึง ใครเล่าจะไม่เศร้าสลดใจ

ขอวิญญาณของเพื่อนและพี่ จงไปสู่สุคติวิสัยในสัมปรายภพนั้น ๆ เถิด.

พระปริยัติสุธี

วัดมหาธาตุ ฯ กรุงเทพมหานคร

คำอาลัย

*

พ่อของลูก

*

แรกลูกเกิดเบิกตามองดูโลก
นับเป็นโชคสุดประเสริฐเลิศนักหนา
มีพ่อแก้วเพริดแพร้วด้วยปัญญา
ยากจักหาใครดีเด่นเช่นพ่อเรา
เฝ้าปลุกปลอบถามไถ่คราได้ทุกข์
แม้นลูกสุขพ่อก็พลันเฝ้าหรรษา
รักคนอื่นชอบแล้วทั้งพารา
อนิจจาไม่มีถึงกึ่งพ่อเรา
สิ้นสำเนียงเสียงพ่อที่เคยสอน
สุดอาวรณ์ครวญหาพานึกถึง
แต่นี้สิ้นเสียงพ่อสุดรำพึง
ลูกคนึงถึงอยู่ไม่รู้คลาย
มาบัดนี้พ่อจากไปหนใดหนอ
ลูกเฝ้ารอสุดระทมตรมเหลือผืน
พ่อจากไปอย่างไม่คิดจะกลับคืน
ยิ่งดึกดื่นลูกยิ่งเศร้าเฝ้ากังวล

เห็นรูปพ่อยิ่งช้ำระกำจิต
ใจครวญคิดคะนึงรำพึงหา
สุดอาวรณ์เหลือจะพร่ำพรรณา
โอ้พ่อจ๋าลูกเฝ้าแลชะแง้คอย

ลูกขอตั้งสัตย์อธิษฐาน
ดวงวิญญาณพ่อจงอยู่สู่สวรรค์
รายรอบอยู่ด้วยเทพและเทวัญ
จวบนิรันดร์อย่ามีทุกข์สุขสบาย

ขอวิญญาณพ่อสุขสิ้นทุกข์เถิด
อย่าได้เกิดสมมาตรปรารถนา
ให้วิญญาณพ่อลับไปกับตา
เหมือนดังว่าดับอยู่สู่นิพพาน.

จากลูก ๆ

อาลัยพี่

*

รูปํ ชีรติ มจฺจานํ นามโคตฺตํ น ชีรติ

ร่างกายของสัตว์ทั้งหลายย่อมย่อยยับไป

แต่ชื่อและสกุลหาย่อยยับไปไม่

นับตั้งแต่วินาทีแรกที่พี่สวัสดิ์ ฯ ได้จากน้องน้องไปอย่างไม่มีวันกลับมาอีก น้องทุกคนรู้สึกเสียดายและอาลัยในการจากไปของพี่เป็นอย่างยิ่ง เมื่อพี่ยังมีชีวิตอยู่ พี่ได้ให้ความอบอุ่นแก่น้องน้องทุกคน โดยโอบเอื้ออารีช่วยเหลือเกื้อกูลน้องน้องมาตลอด สิ่งใดดีพี่พร่ำสอน สิ่งใดไม่ดีพี่พร่ำว่าวอนจนน้องน้องทุกคนอยู่ดีมีสุข ทั้งเคารพทั้งรักพี่ ยากจะหาพี่ที่ดีอย่างนี้ได้

ฉะนั้น การจากไปของพี่จึงเปรียบเสมือนดวงมณีอันมีค่าน่ารัก น่าหวงแหน น่าบูชาของน้องน้องต้องหายจากไป นำความเศร้าโศกเสียใจให้แก่น้องน้องทุกคน แต่เมื่อนึกถึงความจริงที่ว่า เมื่อมีเกิด ก็ต้องมีตาย เป็นอวสาน จึงค่อยบรรเทาความโศกลงได้บ้าง

ขออำนาจกุศลบุญราศีที่พี่ได้กระทำไว้ดีตลอดมา จงดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของพี่ไปสู่สุคติในสัมปรายภพด้วยเทอญ.

พฤษภกาสร อีกกุญชรอันปลดปลง
โททนต์เสน่งคง สำคัญหมายในกายมี
นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา.

น้องน้องทุกคน

๓๐ มี.ค. ๑๖

ความดันโลหิตสูง

โดย

พ.ท. นายแพทย์ ประกิจ บัญจมาลา พบ.

ก่อนอื่นใคร่ขอแนะนำให้ผู้อ่านทราบถึง ความหมายของคำว่า **ความดันโลหิต** *เสียก่อน กล่าวคือ ความดันโลหิตนั้นหมายถึง* **ความดัน** *หรือ* **แรงดันที่มีอยู่ในหลอดเลือด** จะเป็น **หลอดเลือดดำ** *หรือ* **หลอดเลือดแดง** *ก็ได้ทั้งสองอย่าง แต่ส่วนมาก* **ถ้าไม่ได้บ่งไว้ว่าเป็นแรงดันในหลอดเลือดอะไรแล้วละก็** *เราหมายถึง* **แรงดันในหลอดเลือดแดง***เสมอ ทั้งนี้ เพราะแรงดันในหลอดเลือดทั้ง ๒ ชนิดนี้แตกต่างกัน*

แรงดันของเลือดในหลอดเลือดนี้ เกิดจากปริมาณหรือจำนวนของเลือดอย่างหนึ่ง กับความเข้มข้นของเลือดที่ฉีดออกจากหัวใจอีกอย่างหนึ่ง ถ้าจำนวนเลือดที่ฉีดออกจากหัวใจมีมาก **ความดันก็สูง** ถ้าจำนวนเลือดที่ฉีดออกจากหัวใจมีน้อย **ความดันก็ต่ำ** และหรือถ้าเลือดที่ฉีดออกมามีความเข้มข้นมาก ความดันเลือดก็มาก ตรงกันข้าม ถ้าความเข้มข้นของเลือดที่หัวใจฉีดออกมามีน้อย ความดันเลือดก็น้อย นั่นคือแรงดันเลือดขึ้นอยู่กับปริมาณและความเข้มข้นของเลือดที่หัวใจสูบฉีดออกมา นอกจากนั้นแล้วแรงดันของเลือดยังขึ้นอยู่กับความต้านทานของหลอดเลือดอีกด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งหลอดเลือดขนาดเล็ก

เลือดไหลไปได้ยากก็จะมีแรงดันมาก ยิ่งถ้าหลอดเลือดนี้หดตัว แรงดันภายในหลอดเลือดก็ยิ่งสูงขึ้น การยืดตัวหรือหดตัวของหลอดเลือดก็เป็นไปโดยประสาทที่ควบคุมหลอดเลือดอยู่ การเกิดอารมณ์โกรธหรือไม่พอใจ หลอดเลือดก็ขยายตัว การตกใจหรือเกิดความกลัว ทำให้หลอดเลือดหดตัว ดังนี้เป็นต้น นั่นคือหลอดเลือดของคนเราต้องมีการหดตัวและขยายตัวได้ เปรียบประดุจสายยางที่ให้น้ำไหล แต่ถ้ามีสาเหตุอะไรมาทำให้หลอดเลือดนี้หมดความสามารถในการขยายตัวแล้ว หลอดเลือดนั้นจะแข็งเปรียบเหมือนท่อน้ำประปา คือไม่สามารถหดหรือขยายตัวได้

การยืดหรือหดตัวของหลอดเลือดนี้ เป็นการช่วยปรับระดับความดันให้คงที่ ไม่ให้สูงหรือต่ำเกินไป ยกตัวอย่าง เช่น ถ้ามีสาเหตุอะไรที่ทำให้หัวใจเต้นเร็ว เลือดฉีดออกมามาก ความดันจะต้องสูงขึ้น หลอดเลือดก็จะขยายตัวเพื่อเพิ่มปริมาตรให้จุเลือดมากขึ้น ทำให้ความดันลดลงได้บ้าง หรือถ้ามีเหตุที่ทำให้หัวใจสูบฉีดเลือดออกมาน้อยจำนวนเลือดไปสู่สมองไม่พอ ร่างกายก็จะบังคับให้หลอดเลือดหดตัวเล็กลง ทำให้ปริมาตรที่จุเลือดน้อยลง ก็ทำให้ความดันสูงขึ้น ส่งเลือดไปเลี้ยงสมองได้พอเพียงดังนี้เป็นต้น เรื่องการหดตัวหรือขยายของหลอดเลือดนี้สำคัญมาก ถ้าหากมีเหตุมาทำให้หลอดเลือดหมดความสามารถในการยืดหดแล้ว เราก็เรียกว่า**หลอดเลือดแข็ง**

ผู้ที่มีหลอดเลือดแข็ง ทำให้เกิดโรคความดันโลหิตสูง และอันตรายจากความดันโลหิตสูงก็มีหลายอย่าง เช่น **หัวใจวาย** *เพราะต้องทำงานหนักเพื่อสูบฉีดโลหิตให้ผ่านหลอดเลือดที่มีความต้านทานภายในสูง เมื่อทำงานมาก ๆ ก็ทำไม่ไหว หัวใจก็หมดแรงหรือวายไปในที่สุด*

หลอดเลือดแตก เมื่อหลอดเลือดขยายตัวไม่ได้ เวลามีความดันสูงมาก ก็จะดันให้ผนังหลอดเลือดแตกออกได้ ทั้งนี้หลอดเลือดจะแตกยากง่ายเพียงใดก็ขึ้นอยู่กับความแข็งแรงของหลอดเลือดด้วย พวกที่สูบบุหรี่มาก หรือมีไขมันในเลือดมาก หรือความสูงอายุ เหล่านี้เป็นสาเหตุให้เส้นเลือดเปราะหมดความยืดหยุ่น ทำให้แตกง่าย นอกนั้นรูในหลอดเลือดอาจอุดตันเพราะผนังหลอดเลือดหนาขึ้น และแข็งขึ้น รูภายในก็เล็กลง ยิ่งเพิ่มความต้านทานให้มากขึ้น เมื่อความต้านทานภายในหลอดเลือดมากขึ้น ความดันก็ยิ่งสูงขึ้นวนเวียนกันอยู่เป็นวงจร ดังนี้

สมอง จะทำให้เกิดผลตามมาจากการที่หลอดเลือดแตกออก หรือหลอดเลือดอุดตันทำให้สมองเกิดพิการ เนื่องจากสาเหตุ ๒ ประการ คือ

ก. สมองขาดออกซิเจน หรือได้รับออกซิเจนน้อย

ข. เกิดจากการกดดันของก้อนเลือดที่ไหลออกนอกหลอดเลือด เนื่องจากหลอดเลือดแตก เมื่อไปกดบางส่วนของสมองก็ทำให้เกิดอาการเป็นอัมพาธหรือการชักกระตุก จะมาก

น้อยหรือมีอาการอย่างใดนั้นก็แล้วแต่จำนวนหรือขนาดของก้อนเลือดที่กดเนื้อของสมอง

ไตพิการ ก็เกิดเนื่องจาก แรงดันเลือดสูง ไปทำให้หลอดเลือดของไตหดตัวเล็กลง ไตก็ได้รับเลือดน้อยลง ทำให้ไตต้องขับฮอร์โมนชนิดหนึ่งออกมา ฮอร์โมนชนิดนี้มีคุณสมบัติทำให้หัวใจเต้นเร็วและแรง ก็ทำให้แรงดันเลือดสูงขึ้น ทั้งนี้เป็นปรากฏการโดยอัตโนมัติของไต ในที่สุดไตก็พิการ ขับถ่ายของเสียออกไม่หมด ก็เกิดพิษแก่ร่างกาย

สาเหตุ ทำให้ความดันโลหิตสูง ก็มีได้หลายอย่าง หลายประการด้วยกัน คือ

๑. จากสาเหตุที่ทำให้หัวใจเต้นแรง เช่น ความวิตกกังวล ความเคร่งเครียด เวลาพักผ่อนมีน้อย หรือโรคบางชนิด เช่น โรคของต่อมไทรอย โรคประสาทบางชนิด โรคของหัวใจบางอย่าง

๒. จากสาเหตุที่ทำให้หลอดเลือดแข็งตัว เช่น โรคของไต โรคหัวใจบางชนิด โรคของหลอดเลือดที่ทำให้รูของหลอดเลือดเล็กลง การเคร่งเครียดของระบบประสาท การมีไขมันในเลือดสูง หรือการสูบบุหรี่จัด เป็นต้น

เหรียญ

พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ

เหรียญปวเรศฯ

10.–

เหรียญ
พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ

พิมพ์เป็นบรรณาการ

ในงานฌาปนกิจศพ

นายสวัสดิ์ ชื่นเจริญสุข

และ

นางทองอยู่ ชื่นเจริญสุข

ณ เมรุวัดมกุฏกษัตริยาราม

วันจันทร์ ที่ ๒ เมษายน ๒๕๑๖

เหรียญ
พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ

*

ค้นคว้า – เผยแพร่

โดย

เฉลี่ยว จันทรทรัพย์

ต้นสมุด

เนื่องด้วยในปัจจุบันนี้ได้มีผู้สะสมพระเครื่องและเหรียญต่าง ๆ อันจัดว่าเป็นพระเครื่องประเภทหนึ่งกันมาก หนังสือเกี่ยวกับพระเครื่องหรือพระพิมพ์ต่าง ๆ ได้มีผู้เขียนกันแล้วมากมาย เช่น เรื่องพระสมเด็จฯ พระนางพญา พระรอด เป็นต้น ส่วนเรื่องที่เกี่ยวกับเหรียญรูปพระพุทธรูปหรือพระสงฆ์ผู้สร้างเหรียญนั้น ๆ หรือในรูปลักษณ์อย่างอื่น ยังมิได้มีท่านผู้ใดเขียนไว้ แม้จะมีเขียนไว้บ้างก็เป็นส่วนน้อย จึงคิดว่าถ้าจะได้เขียนเรื่องนี้ขึ้นไว้ ก็จะยังประโยชน์แก่ผู้สนใจใคร่ศึกษาบ้าง

เพื่อให้การเขียนนี้มีคุณค่าในด้านต่าง ๆ พร้อมกับในด้านคุณวิเศษหรืออิทธิปาฏิหาริย์ จึงใคร่เขียนในด้านประวัติ โบราณคดี และศิลปะ ควบคู่กันไปด้วย ซึ่งเชื่อว่าผู้อ่านจะได้ทราบเรื่องราวความเป็นมาในด้านต่าง ๆ พอควร

แต่....เนื่องด้วยผู้เขียนเป็นแต่เพียงผู้สนใจในฐานะผู้สมัครเล่นเท่านั้น ข้อผิดพลาดทั้งหลายทั้งปวงย่อมมีเป็นธรรมดา

การเขียนเรื่องนี้ถ้าจะเปรียบกับการสร้างถนน ก็เช่นเดียวกับการสร้างถนนลูกรัง เพียงเพื่อเป็นทางให้รถยนต์วิ่งได้ เป็นการกรุยทางไว้ เป็นแต่ทางชั้น ๓ ชั้น ๔ ผู้รู้อื่น ๆ จะช่วยลงหิน

เทคอนกรีต หรือลาดยางให้เป็นทางชั้นหนึ่ง หรือ Super-Highway ได้ ก็จะเป็นกุศลแก่วงการนี้เป็นอย่างยิ่ง

เคยมีผู้ถามว่า "สะสมพระเครื่องหรือเหรียญต่าง ๆ ไปทำไม" ได้เคยแยกแยะชี้แจงไปว่า การสะสมพระเครื่องนั้น ถ้าจะจำแนกความมุ่งหมายในการสะสม ก็จะแยกได้เป็นหลายประการ คือ

๑. *ในฐานะเป็นสิ่งเคารพสักการะ*

๒. *ในฐานะเป็นโบราณวัตถุ*

๓. *ในฐานะเป็นศิลปวัตถุ*

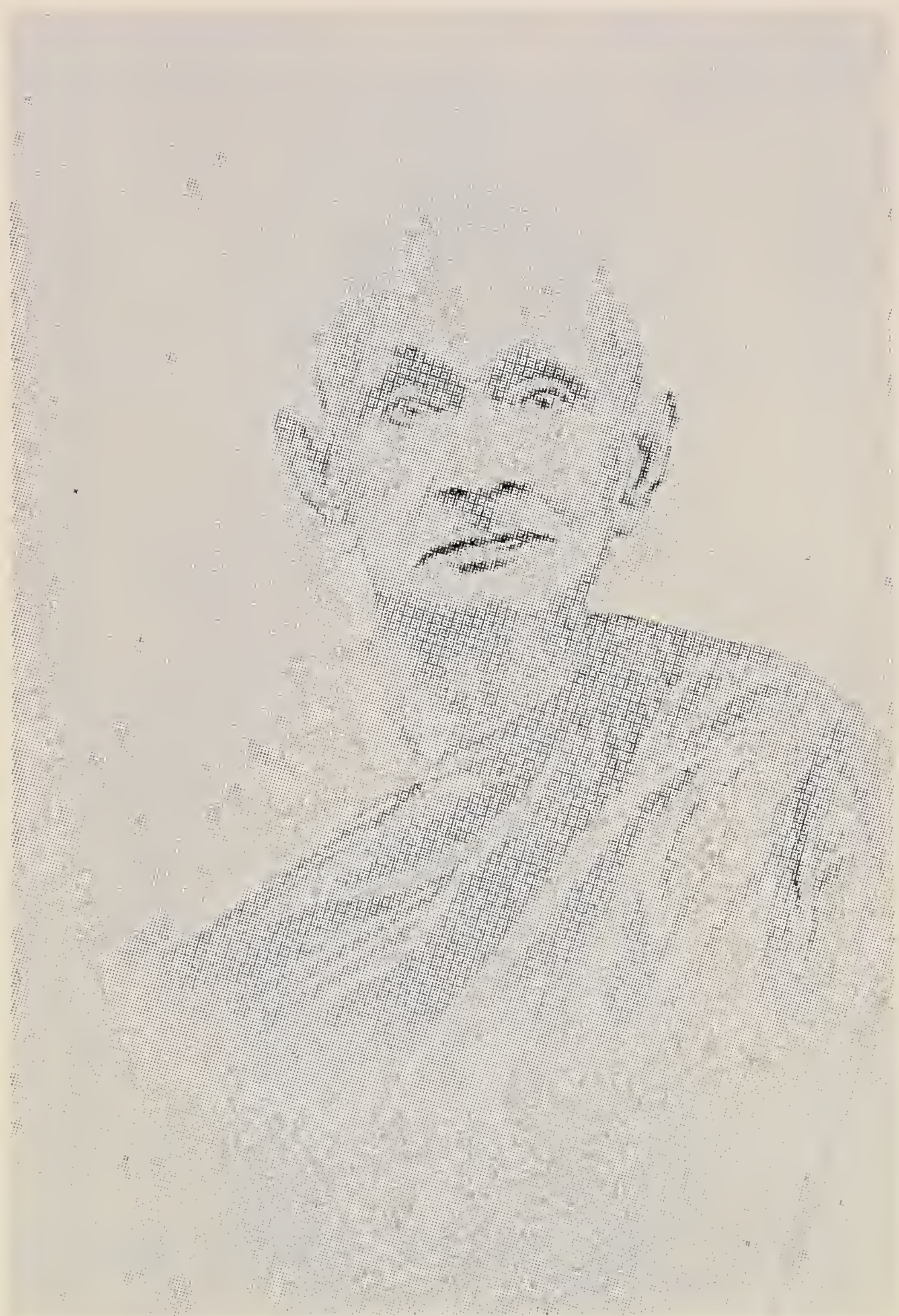
๔. *ในฐานะพ่อค้า*

๕. *สะสมไว้โก้ ๆ เห็นใครเขามีก็อยากมีไว้อวดเขาบ้าง เรียกว่าตาม fashion*

สำหรับผู้เขียน . . . . ในฐานะเป็นคนใจอ่อน ชอบยึดโน่นยึดนี่ เพราะสภาวะแห่งจิตยังมิได้หลุดพ้นจากกิเลสตัณหาทั้งปวง จึงสะสมไว้ . . . . เป็นประการแรก . . . . ในฐานะเป็นสิ่งเคารพสักการะ ซึ่งก็ช่วยเป็นกำลังใจ ช่วยปลุกปลอบใจ ช่วยทำให้สงบรำงับเป็นอย่างดี เนื่องด้วยผู้เขียน . . . . สนใจในของโบราณและศิลปะอยู่บ้าง การสะสมก็ทำให้มีความสบายใจที่ได้เห็นความคิด ฝีมือสร้างอันสวยงาม นอกจากนั้น ยังชี้ให้เห็นวิวัฒนาการแห่งความคิดของผู้สร้างในยุคสมัยต่าง ๆ ทำให้สมองได้รับการพักผ่อนในทางที่ถูกอีกด้วย

อนึ่ง ผู้เขียนใคร่ขอฝากข้อคิดไว้สำหรับผู้ที่สะสมหรือคิดว่าจะสะสมพระเครื่องไว้ว่า "**ร่มเงาแห่งพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ และพระสังฆคุณ นั้น จะทอดลงพิทักษ์รักษาแต่ผู้ที่ตั้งมั่นอยู่ในคุณความดีเท่านั้น**"

(เฉลี่ยว จันทรทรัพย์)

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า
กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์

เหรียญปวเรศฯ

เท่าของจริง

ด้านหลัง

เหรียญปวเรศ ฯ

*

สถานที่สร้าง วัดบวรนิเวศวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ประวัติวัดบวรนิเวศวิหาร

วัดบวรนิเวศวิหาร เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชนิดราชวรวิหาร ตั้งอยู่ต้นถนนตะนาว ใกล้กับวัดรังษีสุทธาวาส ต่อมาได้รวมวัดรังษีสุทธาวาสเป็นวัด "บวรนิเวศวิหาร" ชื่อวัดรังษี ฯ เป็นที่รู้จักกันดีในหมู่ผู้สะสมพระเครื่อง เพราะมีพระเนื้อผงขาวขนาดหัวแม่มือหรือย่อมกว่า เป็นพระปางมารวิชัยมีขนาดต่าง ๆ ที่เรียกกันว่า "พระวัดรังษี ฯ" หรือ "สมเด็จ ฯ วัดรังษี" ในปัจจุบันนี้เป็นพระที่หายากพิมพ์หนึ่ง แต่ผู้สะสมพระเครื่องส่วนใหญ่มักไม่รู้จักว่าวัดรังษี ฯ อยู่ที่ใด ความจริงวัดรังษี ฯ ก็คือที่ตั้งของวัดบวรนิเวศวิหารในปัจจุบันนั่นเอง

วัดนี้ กรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ในรัชกาลที่ ๓ ทรงสร้างระหว่างพ.ศ.๒๓๓๗ ถึง ๒๓๗๕ เดิมเรียกว่า "วัดใหม่" หรือ "วัดบน"

พระพุทธรูปสำคัญของวัดนี้ มี

๑. พระพุทธสุวรรณเขต
(หลวงพ่อโต หรือ หลวงพ่อเพ็ชร)

๒. พระพุทธชินสีห์

๓. พระศรีศาสดา

๔. พระไสยา

๕. พระอัฏฐารสะ หรือ พระอัฏฐารส

๖. พระไพรีพินาศ

๗. พระนิรันตราย (จำลอง)

ผู้ครองวัดบวรนิเวศวิหาร มีดังนี้ คือ

๑. สมเด็จพระอนุชาธิราช เจ้ามงกุฎสมมติเทววงศ์ ต่อมาได้ทรงลาผนวชออกไปเถลิงถวัลยราชสมบัติ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๔ มีพระบรมนามาภิไธยว่า "พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว"

๒. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ (พระองค์เจ้าฤกษ์)

๓. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส (พระองค์เจ้ามนุษยนาคมาณพ)

๔. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น นพวงศ์)

๕. พระพรหมมุนี สุวจ เถระ (ผิน ธรรมประทีป)

๖. พระสาสนโสภณ (เจริญ สุวฑฺฒโน "คชวัตร" ป.ธ.๙)

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เป็นเหรียญที่สร้างขึ้นแจกเมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน พ.ศ. ๒๔๓๔ (ร.ศ. ๑๑๐) เนื่องในโอกาสมหาสมณุตตมาภิเศก ของพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมสมเด็จพระปวเรศวริยาลงกรณ์

การสร้างได้สร้างเป็น ๒ แบบ ขนาดเท่ากัน เป็นมือแบบหนึ่ง และแบบบาตรน้ำมนต์แบบหนึ่ง แบบบาตรน้ำมนต์ ด้านหน้ามีข้อความภาษาไทยว่า

อยํโข สุขิโต โหติ นิท์ทุกโขนิรุปททโว
อนันตราโยติฏ์เฐย์ย สัพ์พโสต์ถี ภวันตุเต

ส่วนด้านหลังมีข้อความภาษาไทยว่า

ที่ระฦก
งาน
มหาสมณุตตมาภิเศก
พระเจ้าบรมวงศ์เธอ
กรมสมเด็จพระ
ปวเรศวริยาลงกรณ์
วันที่ ๒๗ พฤศจิกายน
รัตนโกสินทรศก ๒๔
๑๑๐

กรมสมเด็จพระปวเรศวริยาลงกรณ์ ต่อมาได้รับการสถาปนาเป็นกรมพระยา ฯ และดำรงสมณศักดิ์เป็นสกลมหาสังฆปริณายก เป็นพระโอรสของสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาเสนานุรักษ์ กรมพระราชวังบวรสถานมงคลในรัชกาลที่ ๒ ประสูติแต่เจ้าจอมมารดาเล็ก เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๑๔ กันยายน พ.ศ.๒๓๕๒ ตรงกับวันขึ้น ๖ ค่ำ เดือน ๑๐ ปีมะเส็ง เอกศก จ.ศ. ๑๑๗๑ มีพระยศเป็นพระองค์เจ้าในพระราชวังบวร พระนามเดิม พระองค์เจ้าฤกษ์ ทรงอุปสมบท ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ มีสมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) เป็นพระอุปัชฌายะ กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส และพระวินัยรักขิต เป็นพระกรรมวาจาจารย์

สิ้นพระชนม์ เมื่อวันพฤหัสบดีที่ ๒๙ กันยายนพ.ศ.๒๔๓๕ ตรงกับวันขึ้น ๘ ค่ำ เดือน ๑๑ ปีมะโรง จัตวาศก จ.ศ. ๑๒๕๔ เสด็จอยู่ในผนวช ๖๓ ปี ๓ เดือน หรือ ๖๔ พรรษา ทรงครองวัดบวรนิเวศวิหารอยู่ ๔๑ ปี

คุณวิเศษ สมเด็จกรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ มีคุณวิเศษประการใดนั้น บรรดานักสะสมพระเครื่องย่อมทราบดีเพราะได้ทรงสร้างพระกริ่งอันลือชื่อ พระกริ่งนั้นมีนามว่า "พระกริ่งปวเรศ ฯ" อันเป็นที่ปรารถนาของผู้สะสมพระเครื่องเป็นอย่างยิ่ง เช่นเดียวกับพระเครื่องสมเด็จ ฯ ของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังษี) แห่งวัดระฆังโฆสิตาราม นั่นเทียว ในด้านประวัตินั้นไม่ทราบแน่ว่าพระกริ่งนั้นทรงสร้างเมื่อปีใด

จำนวนเท่าใด เจ้าพระคุณสมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ ได้เคยรับสั่งเล่าว่า พระกริ่งนั้น ทรงสร้างขึ้นเองเพื่อถวายเจ้านาย มีจำนวนน้อยไม่เกิน ๓๐ องค์ แต่หลวงชำนาญเลขา (หุ่น) สมุห์บัญชีในกรมของพระองค์ (ซึ่งเป็นไวยาวัจกรวัดในสมัยที่ทรงครองวัด และสืบต่อมาจนถึงสมัยสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส) ได้ขอประทานพระอนุญาตนำแบบพิมพ์ไปสร้าง ได้สร้างขึ้นอีกเท่าไรไม่ทราบ

"พระกริ่งปวเรศ ฯ" เป็นยอดปรารถนาของบรรดานักสะสมพระเครื่องฉันใด "เหรียญปวเรศ ฯ" ก็เป็นที่ประสงค์ของนักสะสมพระเครื่องฉันนั้น เพราะองค์ผู้สร้างเป็นองค์เดียวกัน แต่เหรียญปวเรศ ฯ นั้น ในปัจจุบันนี้พอหาได้ และราคาย่อมเยากว่ามาก

ผู้รู้ได้เล่าให้ฟังว่า "เหรียญปวเรศ ฯ" นี้ ใช้ทำน้ำมนต์แล้วตั้งจิตอธิษฐานเอาตามความปรารถนา ได้ผลศักดิ์สิทธิ์นัก

อนึ่ง ในด้านประวัติหรือโบราณคดี เข้าใจว่า "เหรียญปวเรศ ฯ" เป็นเหรียญที่ถือว่าเป็นของศักดิ์สิทธิ์ หรือของขลังที่มีพลังจิต มีพลังอำนาจ ของ พระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์ เป็นเหรียญแรกในเมืองไทย เพราะในสมัยก่อน ๆ นั้น คณาจารย์ผู้ศักดิ์สิทธิ์ มักสร้างพระเครื่องเป็น ว่าน ดิน ชิน ผง ไม่นิยมสร้างด้วยโลหะเป็นรูปเหรียญ

พระพุทธชินสีห์

เหรียญพระพุทธชินสีห์

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญพระพุทธชินสีห์

๒๔๔๐

*

สถานที่สร้าง วัดบวรนิเวศ
กรุงเทพมหานคร

ตำนานพระพุทธชินสีห์

พระพุทธชินสีห์เป็นพระพุทธรูปที่สำคัญองค์หนึ่งของเมืองเหนือ พระเจ้าศรีธรรมไตรปิฎก เจ้านครเชียงแสนได้ทรงสร้างพระมหาธาตุ พระวิหารใหญ่ พระวิหารทิศขึ้นแล้ว จึงได้หล่อพระพุทธรูปใหญ่ขึ้น ๓ องค์ คือพระชินราช พระชินสีห์ และพระศรีศาสดา ก่อน พ.ศ. ๑๕๐๐

ในด้านโบราณคดี สันนิษฐานว่าพระพุทธชินสีห์สร้างในสมัยสุโขทัย เมื่อนับถือพระสงฆ์ลังกาวงศ์แล้ว สันนิษฐานว่า สร้างในสมัยพระเจ้าเลอไทย – ลิไทย ประมาณ พ.ศ. ๑๙๐๐ เดิมประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารทิศเหนือวัดพระศรีมหาธาตุ เมืองพิษณุโลก สมเด็จพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ได้ทรงอัญเชิญลงแพมาทั้งพระองค์ เมื่อฤดูน้ำ พ.ศ. ๒๓๗๒

พระพุทธชินสีห์ นอกจากจะมีพระพุทธลักษณะงดงามแล้ว ยังนับว่าเป็นพระพุทธรูปที่มีความศักดิ์สิทธิ์ ตามพงศาวดารกล่าวว่าได้มีพระมหากษัตริย์ไทยเสด็จไปนมัสการหลายครั้งหลายหน คือ

๑. สมเด็จพระราเมศวร เมื่อ พ.ศ. ๑๙๒๗

๒. สมเด็จพระเอกาทศรฐ ครั้งดำรงพระอิศริยยศเป็นสมเด็จพระมหาอุปราช เมื่อ พ.ศ. ๒๑๓๔ (ปีเถาะ จ.ศ. ๙๕๓)

๓. สมเด็จพระนารายณ์มหาราช เมื่อ พ.ศ. ๒๒๐๓ (ปีชวด จ.ศ. ๑๐๒๒)

๔. สมเด็จพระบรมราชาธิราชที่ ๓ (พระเจ้าบรมโกศ) เมื่อ พ.ศ. ๒๒๘๓ (ปีวอก จ.ศ. ๑๑๐๒)

นอกจากนั้น ยังมีพระมหากษัตริย์ที่ประทับอยู่ ณ เมืองพิษณุโลกและสักการอยู่เป็นประจำ คือ

๑. สมเด็จพระบรมไตรโลกนารถ ทรงสร้างวัดจุฬามณีและทรงผนวชอยู่ที่วัดนั้นถึง ๘ เดือนเมื่อ พ.ศ. ๑๙๙๒ (ปีมะเส็ง จ.ศ. ๘๑๑)

๒. สมเด็จพระบรมราชามหาพุทธางกูร ครั้งยังเป็นพระอาทิตยวงศ์มหาอุปราช เสด็จครองเมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๐๔๘ ถึง ๒๐๕๑ (ปีขาล จ.ศ.๘๖๘ ถึงปีมะเส็ง จ.ศ.๘๗๑)

๓. สมเด็จพระมหาธรรมราชา ครั้งยังเป็นมหาอุปราชทรงครองเมืองพิษณุโลก เมื่อ พ.ศ. ๒๐๗๒ ถึง ๒๐๙๙ (ปีฉลุ จ.ศ. ๘๙๑ ถึงปีมะโรง จ.ศ. ๙๑๘)

๔. สมเด็จพระนเรศวรมหาราช ครั้งยังเป็นมหาอุปราชเสด็จครองเมืองพิษณุโลกเมื่อ พ.ศ. ๒๑๐๑ ถึง ๒๑๐๙ (ปีมะเมีย จ.ศ ๙๒๐ ถึงปีขาล จ.ศ. ๙๒๘)

นอกจากนี้ในสมัยกรุงธนบุรี สมเด็จพระเจ้าตากสินมหาราช คราวเสด็จไปปราบชุมชุมฝ่ายเหนือ เมื่อ พ.ศ. ๒๓๑๓ (ปีขาล จ.ศ. ๑๑๓๒) ได้เสด็จเข้าเมืองพิษณุโลก ทรงเปลี่ยนสพักทรงพระพุทธชินราช และเสด็จไปนมัสการพระพุทธชินสีห์ด้วย

พระพุทธชินสีห์นับว่าเป็นพระพุทธรูปขนาดใหญ่และงดงามองค์หนึ่ง หน้าพระเพลากว้าง ๕ ศอกคืบ ๗ นิ้ว (เดิมวัดไว้ ๔ นิ้ว) สูงตั้งแต่พระที่นั่งถึงพระจุฬา ๖ ศอกคืบ ๑๐ นิ้วหย่อน ๑ กะเบียด พระรัศมี ๑ ศอก สำหรับพระสาวกคู่ เข้าใจว่าสร้างภายหลัง

ประวัติการสร้าง เหรียญนี้สร้างแจกเมื่อปี พ.ศ. ๒๔๔๐ เนื่องในงานสมโภช เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากยุโรป ณ วัดบวรนิเวศวิหาร ในสมัยที่สมเด็จกรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงครองวัด

การสร้าง สร้างเป็นรูปใบโพธิ์ด้วยโลหะทองแดง กาไหล่ทอง มีภาพพระพุทธชินสีห์อยู่ด้านหน้า ด้านหน้าของององค์พระมีอักษรไทยว่า "พระพุทธชินสีห์" ด้านหลังตอนบน มียันตร์อุณาโลม ต่ำลงมามีข้อความอักษรไทยว่า

งารสมโภช

เมื่อเสดจกลับ

จากยุโรป

๒๔๔๐

เหรียญพระพุทธชินสีห์ ๒๔๔๐ นี้ เดิมสร้างมีก้านของใบโพธิ์ด้วย แต่ส่วนมากเท่าที่มีอยู่ในปัจจุบันนี้ก้านโพธิ์มักหัก เพราะก้านโพธิ์ที่สร้างไว้บอบบางมาก เหรียญนี้นักสะสมพระเครื่องเรียกว่า "*ปู่เหรียญ*" หรือ "*ปู่ของเหรียญ*" เพราะเป็นเหรียญที่ระบุปีพุทธศักราช (๒๔๔๐) ลงในเหรียญเป็นครั้งแรก อันเกิดเป็นความนิยมในเรื่องระบุปีสร้างเป็น พ.ศ. แทน ร.ศ. ในเหรียญรุ่นต่อ ๆ มาจนถึงปัจจุบัน

คุณวิเศษ เหรียญนี้สร้างในโอกาสพิเศษ คือโอกาสที่พระปิยมหาราชเสด็จกลับจากยุโรป ย่อมมีพิธีกรรมในการสร้างอย่างพิเศษ ผู้ใดมีเหรียญพระพุทธชินสีห์ ๑ เหรียญมหาสมณุตตมาภิเศก หรือเหรียญใบสาเก ๑ กับเหรียญจตุรารียสัจ ๑ ไว้ครบถ้วนทั้ง ๓ เหรียญนี้แล้ว จะประกอบการงานใดย่อมสะดวกสบาย ไม่มีข้อขัดข้อง ประสบแต่ความสุขสวัสดี ปัดเป่าเสนียดและรักษาโรคภัยได้ เหรียญนี้อาราธนาใช้ทำน้ำมนต์ศักดิ์สิทธิ์นัก สมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ ได้ถวายเหรียญนี้ แด่พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในคราวที่เสด็จพระราชดำเนินไปในงานสมโภชพระพุทธชินสีห์ เมื่อวันที่ ๒๓ ธันวาคม ๒๔๔๐

เพื่อสนับสนุนคำพูดดังกล่าว ขอยกข้อความซึ่งอำมาตย์ตรี พระธรรมนิเทศทวยหาญ อนุศาสนาจารย์แห่งกองทหารไทยในงานพระราชสงคราม พ.ศ. ๒๔๖๑ ซึ่งเขียนไว้ในเรื่อง "หมายเหตุ" กรมยุทธศึกษาทหารอากาศ ตีพิมพ์ในงานพระ-

ราชทานเพลิงศพของท่านผู้นั้นเองว่า "...แล้วประทานเหรียญครบทั้งสามคือ เหรียญพระพุทธชินสีห์ ๑ เหรียญจตุราริยสัจ๒ เหรียญมหาสมณุตตมาภิเศก๓ ทรงชี้แจงว่าถ้าถึงคราวจำเป็นต้องการน้ำมนต์ ก็เอานี่ทำน้ำมนต์ได้ ครั้นแล้วจะทรงเฉลียวพระทัยขึ้นมา จึงทรงอธิบายต่อไปว่า *สีลลัพพตปรามาส* ถ้าเป็นไปเพื่อเมตตากรุณาแล้ว ไม่ควรรังเกียจ มีเหตุเข้าตาจนต้องเชิญวัตถุนี้ไปทำน้ำมนต์เพียงคราวเดียว *นายร้อยเอก อุ๋ย สุนทรหุต* ผู้บังคับหมวดของกองทหารอาสา (ต่อมา เป็นหลวงประสิทธิ์สรรพแพทย์) ร้องทุกข์ว่า หมู่นี้ทหารป่วยที่รวมมาไว้ในโรงพยาบาลลุกเซมเบิกเป็นนิวโมเนียตายกันเรื่อยน่าใจหาย พวกที่อยู่ก็เสียขวัญ พากันรบเร้าให้ส่งกลับยังหน่วยเดิม อ้างว่าได้เห็นอะไรต่าง ๆ น่าหวาดเสียว แต่ยังส่งกลับไม่ได้ ทั้งนี้โรงพยาบาลที่จะดีอย่างนี้ก็ไม่มีทั้งปารีส ไม่ทราบจะทำอย่างไร ขอให้แก้ทางขวัญให้ทีเถิด "แก้ทางขวัญก็เห็นอยู่อย่างเดียว คือทำน้ำมนต์แจก ทหารเหล่านี้นับถือหรือ" *บอกว่าเห็นจะนับถือ* "ตัวเจ้าหน้าที่เล่า นับถือหรือ" *บอกว่าผมนับถือ* เอาเป็นตกลง *ฉันก็ไปทำให้ เอาพวกที่เดินได้มารวมไว้ในห้องพวกที่นอนเจ็บ เทียนขี้ผึ้งไม่มีเราก็ใช้เทียนไข ประกาศคุณพระรัตนตรัยด้วย*

---

๑. เหรียญพระพุทธชินสีห์ ๒๔๔๐

๒. เหรียญนี้สร้างเมื่อคราวพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงได้รับเลื่อนจากกรมหมื่นเป็นกรมหลวงฯ ร.ศ. ๑๒๕

๓. เหรียญมีชื่อซึ่งนักสะสมเรียกกันว่า "เหรียญใบสาเก" ๒๔๕๓

เสียงดังอย่างพระอาลักษณ์อ่านประกาศในพระราชพิธี ไม่หมุบหมิบ ดังพระอาจารย์ต่าง ๆ ทำน้ำมนต์ พอทุกอย่างที่จะทำให้ขนพองสยองเกล้า น้ำ ๑ เหยือก ก็มากอยู่แล้ว ยังไม่พอ เอากันใหญ่ ต้องเติมเรื่อย ร.พ. นี้เป็นส่วนของทหารอเมริกันทั้งหมด จึงมีคุณป้าเข้ามาขลุกขลุ่ยอยู่กับเรา (นางพยาบาลอเมริกัน เราเรียกว่าป้า ทหารอเมริกันเราเรียกว่าลุง) วันนั้นอยู่ในเขตเฉลิมพระชนมพรรษา ฉันแนะนำให้พวกเรามนสิการสมแก่กาละ เสร็จพิธีแล้วเห็นเหมาะที่กำลังรวมกันอยู่ที่เดียว จึงให้ช่างถ่ายรูปไว้ คุณป้าก็พอใจที่จะติดอยู่กับเราด้วย ต่อมาอีกหลายวันผู้บังคับหมวดแพทย์บอกว่า หายเป็นปลิดทิ้ง ไม่มีใครรบเร้าให้ส่งกลับไปอีกเลย ที่เคยเห็นอะไรต่าง ๆ ก็ไม่เห็น ฉันนึกว่าเพียงเท่านี้ก็เรียกว่าขลังแล้ว แต่ถ้าทหารชุดนี้ไม่มีใครตายที่นี่อีก เป็นดีที่สุด เดชะพระบารมี ไม่มีใครตายที่นี่จริง ๆ จนกระทั่งกลับ .....”

ดูก่อนภิกษุทั้งหลาย เพราะว่าเมื่อท่านทั้งหลายตามระลึกถึงเราอยู่ ความกลัวก็ดี ความหวาดสะดุ้งก็ดี ขนพองสยองเกล้าก็ดี อันใด จักมี อันนั้นจักหายไป

ธชัคคสูตร

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

เหรียญจตุราริยสัจ

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญจตุรารียสัจ

ร.ศ. ๑๒๕

*

สถานที่สร้าง วัดบวรนิเวศวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เหรียญนี้สร้างเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๙ (ร.ศ. ๑๒๕) เมื่อครั้งสมเด็จมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ในคราวที่เป็นกรมหมื่น ได้ทรงรับเลื่อนเป็นกรมหลวง เป็นเหรียญรูปกลมมีห่วง ด้านหน้าทำเป็นลายดอกบัวบาน มีพระคาถา เป็นอักษรขอม **ทุ.ส. นิ.ม.** ผูกเป็นรอยไว้ในวงกลมด้านใน กาไหล่ทอง (ได้เคยพบชนิดย่อมกว่ากาไหล่ทองแต่อักขระด้านหลังไม่ชัดเจน) เนื้อโลหะเป็นทองแดง ด้านหลังมีอักษรไทยว่า

ที่รฤก

ในการเลื่อน

กรมหมื่น

วชิรญาณวโรรส

ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

ร.ศ. ๑๒๕

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส นับว่าเป็นผู้บุกเบิกการศึกษาพระธรรมคำสั่งสอนของพระ-พุทธเจ้าเป็นอย่างมาก หนังสือที่ใช้ศึกษาพระปริยัติธรรม มีหนังสือหลักสูตรต่าง ๆ ที่ได้ทรงรจนาไว้ อันใช้เป็นหลักสูตรการศึกษามาจนทุกวันนี้ นอกจากนั้นยังได้จัดตั้งมหามกุฎราช-วิทยาลัย ทรงแก้ไขการถือผิด เชื่อผิด ประพฤติผิด เกี่ยวกับหลักธรรมในพระพุทธศาสนาให้ผ่อนคลายและหมดสิ้นไป

* * * * *

ได้ทรงเขียนประวัติ ที่เรียกว่าพระประวัติตรัสเล่าไว้ตอนหนึ่งว่า

"...พระบาทสมเด็จพระปรเมนทรมหามกุฎพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว สมเด็จพระเจ้าแผ่นดินสยามที่ ๔ ในพระบรมราชจักรีวงศ์ เป็นพระบรมชนกนาถของเรา เจ้าจอมมารดาแพ พระสนมเอกในราชกาลที่ ๔ เป็นเจ้าจอมมารดาของเรา เราประสูติที่ตำหนักหลังพระที่นั่งจักรพรรดิพิมานมุขหลัง ที่เรียกว่าท้องพระโรงหลังถัดโรงละครออกไป ในพระบรมมหาราชวัง เมื่อวันพฤหัสบดี เดือน ๕ แรม ๗ ค่ำ ปีวอก ยังเป็นเอกศก จุลศักราช ๑๒๒๑ ตรงกับวันที่ ๑๒ เมษายน พุทธศักราชที่ใช้ตามธรรมเนียมในบัดนี้ ๒๔๐๓ เวลาบ่าย ๑ โมง ๓๖ ลิบดา ตามโหราศาสตร์สยาม พระอาทิตย์สถิตราศี

เมษ องศา ๑ เป็นวันเนาว์ หลังวันมหาสงกรานต์ หน้าวันเถลิงศกที่ขึ้นจุลศักราชใหม่ ได้ฟังคำผู้ใหญ่เล่าว่า พอเราประสูติแล้ว อากาศที่กำลังสว่าง มีเมฆตั้ง ฝนตกใหญ่จนน้ำฝนขังนอกชาลาตำหนัก ทูลกระหม่อมของเราทรงถือเอานิมิตนั้น ว่าแม้นกับคราวที่พระพุทธเจ้าเสด็จประทับ ณ โคนไม้ราชายตนพฤกษ์ ฝนตกพรำสิ้น ๗ วัน มุจลินทนาคราชเอาขนดกายเวียนพระองค์ และแผ่พังพานเหนือพระเศียร เพื่อมิให้ฝนตกถูกพระองค์ ครั้นฝนหายแล้วจึงคลายขนดจำแลงกาย เป็นมานพหนุ่มเข้ามายืนเฝ้าเฉพาะพระพักตร์ จึงพระราชทานนามเราว่า พระองค์เจ้า "มนุษยนาคมาณพ" แต่เราได้มาพบในภายหลังเมื่ออ่านบาลีเข้าใจแล้ว ในบาลีมหาวรรคพระวินัยเล่ม ๑ ตอนทรมานอุรุเวลกัสสปชฎิล คำว่า "มนุสฺสนาโค" หรือ "มนุษยนาค" นั้น เป็นคำเรียกพระพุทธเจ้าคู่กับคำว่า "อหินาโค" หรือ "อหินาค" เป็นคำเรียกพระยานาคที่เป็นชาติงูเช่นนี้ คำว่ามนุษยนาคก็เหมือนคำว่า บุรุษรัตน์ หรือ มหาบุรุษ ที่ใช้เรียกท่านผู้สูงสุดในหมู่มนุษย์คือ พระพุทธเจ้า และพระเจ้าแผ่นดิน . . ."

*　　*　　*　　*　　*

พระองค์เจ้ามนุษยนาคมาณพ ทรงผนวชเป็นสามเณร เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๖ เสด็จอยู่ชั่วพรรษากาลแล้วทรงลาผนวช ทรง

ผนวชเป็นพระภิกษุ ณ วัดพระศรีรัตนศาสดาราม เมื่อวันศุกร์ เดือน ๘ ขึ้น ๙ ค่ำ ปีเถาะ เอกศก จุลศักราช ๑๒๔๑ ตรงกับวันที่ ๒๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๒๒ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ เป็นพระอุปัชฌายะ พระจันทรโคจรคุณ (จนฺทรํสี) วัดมกุฏกษัตริยาราม เป็นพระกรรมวาจาจารย์ เสร็จอุปสมบทกรรม เมื่อเวลาบ่าย ๑๓ นาฬิกา ๔๑ นาที ทรงผนวชแล้วมาประทับอยู่ที่วัดบวรนิเวศวิหาร

* * * * *

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส นอกจากจะทรงเป็นนักปราชญ์แล้ว ยังทรงมั่นในกตัญญูกตเวที และตั้งมั่นในสัจจะอย่างยอดยิ่ง ในหนังสือพระประวัติ ซึ่งมหามกุฏราชวิทยาลัย ฯ ตีพิมพ์ในงานมหาสมณานุสรณ์ครบ ๕๐ ปี แต่วันสิ้นพระชนม์ ได้กล่าวไว้อันเป็นการชี้ชัดถึงคุณธรรมดังกล่าวว่า

"พอถึงหน้าเข้าพรรษา พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินมาถวายพุ่มที่วัดบวรนิเวศ และได้เสด็จทรงประเคนพุ่มพระเจ้าน้องยาเธอ ผู้ทรงผนวชใหม่ถึงตำหนัก เป็นการทรงเยี่ยมเยียนด้วย เมื่อเสด็จกุฏิที่ประทับของพระองค์ ทรงประเคนพุ่ม ได้ทรงกราบด้วยเคารพอย่างเป็นพระแปลกจากพระอาการที่ทรงแสดงแก่พระองค์อื่น เพียง

ประคองอัญชลี มูลเหตุข้อนี้เป็นปัจจัยอย่างหนึ่ง ซึ่งทำให้พระองค์ทรงตกลงพระทัยว่า จะทรงผนวชยั่งยืนไป ดังได้ทรงบันทึกไว้ในพระประวัติตรัสเล่าว่า ....

"....เรานึกสลดใจว่า โดยฐานเป็นพระเจ้าแผ่นดิน ท่านก็เป็นเจ้าของเรา โดยฐานเนื่องในพระราชวงศ์เดียวกัน ท่านก็เป็นพระเชษฐาของเรา โดยฐานเป็นผู้แนะราชการพระราชทาน ท่านก็เป็นครูของเรา เห็นท่านทรงกราบ แม้จะนึกว่าท่านทรงแสดงเคารพแก่ธงชัยพระอรหันต์ต่างหาก ก็ยังวางใจไม่ลง ไม่ปรารถนาจะให้เสียความวางพระราชหฤทัยของท่าน ไม่ปรารถนาจะให้ท่านทอดพระเนตรเห็นเราผู้ที่ท่านทรงกราบแล้ว ถือเพศเป็นคฤหัสถ์อีก ตรงกับคำที่เขาพูดกันว่า กลัวจัญไรกิน เราตกลงใจจะไม่สึกในเวลานั้น แต่หาได้ทูลไม่ ...."

* * * * *

สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส เมื่อทรงผนวชใน ๒–๓ พรรษา ได้เสด็จไปประทับที่วัดมกุฎ-กษัตริยาราม สำนักเจ้าคุณพระจันทรโคจรคุณ (ยิ้ม จนฺทํสี) พระกรรมวาจาจารย์ที่ทรงนับถือมาก ทรงสอบเป็นเปรียญ ๕ ประโยค เสมอสมเด็จพระบรมชนกนาถ

พ.ศ. ๒๔๕๓ ได้ทรงรับมหาสมณุตตมาภิเศกเป็น "กรมพระยา" ประธานแห่งสงฆ์ทั่วราชอาณาจักร สิ้นพระชนม์ เมื่อวันที่ ๒ สิงหาคม ๒๔๖๔ เวลา ๔ นาฬิกา ๓๕ นาที ณ พระตำหนักเดิม วัดบวรนิเวศวิหาร รวมพระชนมายุได้ ๖๓ พรรษา ครองวัดได้ ๒๙ ปี

*   *   *   *   *

คุณวิเศษ เหรียญนี้ใช้อาราธนาทำน้ำมนต์มีผลศักดิ์สิทธิ์เช่นเดียวกับเหรียญพระพุทธชินสีห์ และ เหรียญมหาสมณุตตมาภิเศก (เหรียญใบสาเก)

ในด้านศิลปการสร้าง ถือได้ว่าเป็นเหรียญที่ออกแบบได้งดงามเหรียญหนึ่ง

.......แม้พระธรรมราชา อันความประชวรเบียดเบียนแล้ว รับสั่งให้พระอุปเถระ แสดงโพชฌงค์นั้นโดยยินดี ก็ทรงบันเทิงพระหฤทัย หายความประชวรนั้น..

โพชฌังคปริตต์

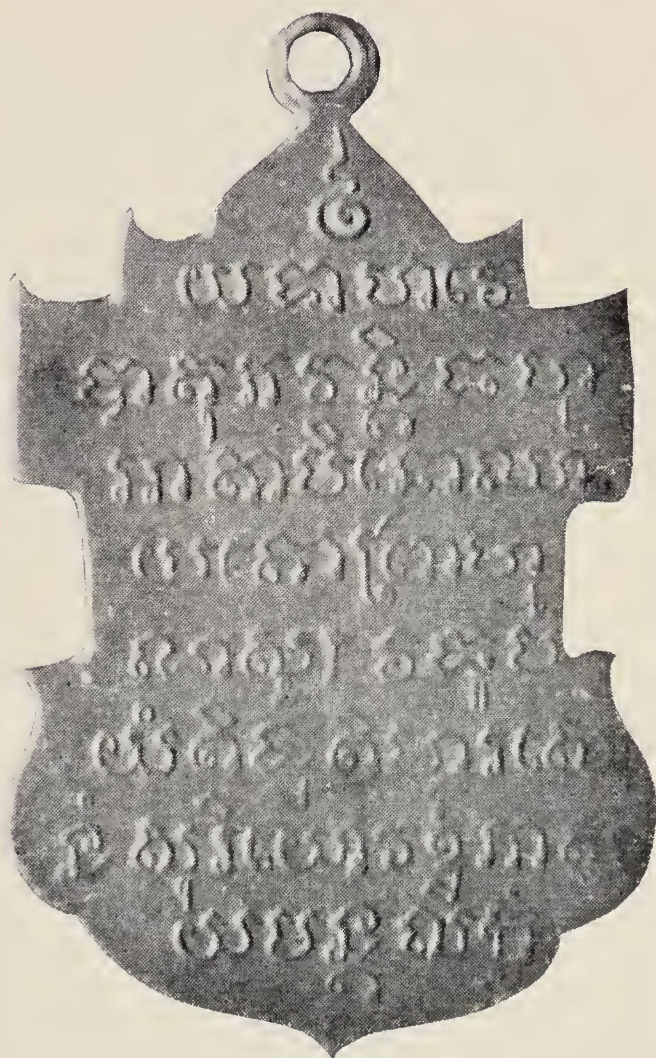
เหรียญมหาสมณุตตมาภิเศก

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญ

มหาสมณุตตมาภิเศก หรือ เหรียญใบสาเก

๒๔๕๓

*

สถานที่สร้าง วัดบวรนิเวศวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เหรียญมหาสมณุตตมาภิเศก หรือ เหรียญใบสาเก เป็นเหรียญที่ออกแบบได้งดงามมากเหรียญหนึ่ง ที่เรียกว่า "เหรียญใบสาเก" ก็คงเนื่องจากรูปลักษณะของเหรียญคล้ายใบสาเก ด้านหน้ามีอักษรขอม "สูญนิพพาน" อยู่กลางแท่น เหนือดอกบัว ๕ กลีบ แท่นนั้นได้ผูกลวดลายคล้ายสีมาสวยงาม มีกนกเปลวผูกลายคล้ายดวงประทีปไปจนจรดส่วนบนของเหรียญ ด้านล่างของแท่นเขียนเป็นอักษรขอมความว่า

มหาสมณุตตมาภิเศก

๒๔๕๓

ด้านหลังมียันต์อุณาโลมอยู่ตอนบน เบื้องล่างจากยันต์อุณาโลมเขียนเป็นอักษรขอมว่า

ยทา หเว
ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌา
ยโต พฺราหม
ณสฺส วิธูป
ยํ ติฏฺฐติ มารเส
นํ สุริโยว โอภาส
ยมนฺตลิกฺขํ

ซึ่งวางจัดวรรคเขียนเป็นฉันทลักษณ์ได้ดังนี้

ยทา หเว ปาตุภวนฺติ ธมฺมา
อาตาปิโน ฌายโต พฺราหฺมณสฺส
วิธูปยํ ติฏฺฐติ มารเสนํ
สุริโยว (สูโรว) โอภาสยมนฺตลิกฺขํ

เหรียญนี้สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ทรงสร้างประทานในงานมหาสมณุตตมาภิเษก เมื่อปี ๒๔๕๓ หนังสือตำนานวัดบวรนิเวศวิหารได้กล่าวไว้ว่า

"เริ่มการพิธีวันที่ ๑ ธันวาคม เวลาเช้าแห่งพระสุพรรณบัฏจากวัดพระศรีศาสดารามไปยังพระแท่นมลฑลที่ในพระอุโบสถวัดบวรนิเวศ เวลาค่ำพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จไปยังวัดบวรนิเวศ พระสงฆ์

ราชาคณะผู้ใหญ่ ๑๐ รูป เจริญพระพุทธมนต์ตั้งน้ำวงด้าย ที่ในพระอุโบสถ รุ่งขึ้นวันที่ ๒ เวลาเช้า พระสงฆ์ราชาคณะ ๓๐ รูป ซึ่งได้ทำพิธีประชุมพร้อมกันที่ในพระ-อุโบสถ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสดจไปถวายเทียนชนวนแด่สมเดจพระมหาสมณเจ้า ฯ ได้ทรงจุดเทียนไชย เจ้าพนักงานยกพระเบ็ญจปดลเสวตรฉัตรขึ้นเหนือพระแท่น แล้วเลี้ยงพระสงฆ์และเริ่มสวดภาณวารต่อไป ฝ่ายพราหมณ์ก็ตั้งต้นทำพิธีตั้งแต่วันนี้ไป เวลาค่ำวันนั้นเสดจพระราชดำเนิรอีกเวลา ๑ พระสงฆ์ราชาคณะ ๓๐ รูป เจริญพระพุทธมนตร์ที่ในพระอุโบสถ พระครูพราหมณ์ถวายน้ำสังข์และใบไม้ทรงบัดแด่สมเดจพระ-มหาสมณเจ้า ฯ ตามลัทธิพิธีพราหมณ์ในเวลาทรงสดับพระพุทธมนตร์ แต่วันนี้เป็นต้นไปจนเสร็จพิธี ครั้นสวดมนตร์จบเสดจประทับที่เสวยแล้วจึงเสดจกลับ ถึงวันที่ ๓ ธันวาคม เวลาเช้าสมเด็จพระมหาสมณเจ้า ฯ ทรงเลี้ยงพระสงฆ์ราชาคณะที่ได้สวดมนตร์ เวลาค่ำพระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวเสดจไปในเวลาพระสงฆ์เจริญพระพุทธมนตร์แล้วเสดจเสวยอย่างวันก่อน วันที่ ๔ ธันวาคม ก็มีการพิธีอย่างเดียวกับวันที่ ๓ ครั้นถึงวันที่ ๕ ธันวาคม อันเป็นวันที่จะอภิเศก เวลาเช้าเจ้าพนักงานแต่งพระวอช่อฟ้าแลเรือศรีผูกม่านทอง

สำหรับพระเกียรติยศสมเดจพระมหาสมณเจ้า ฯ ไป เทียบไว้ที่น่าวัด ฯ พอเลี้ยงพระแล้ว พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวเสดจไปยังวัดบวรนิเวศ ทรงถวายไตรแพรแด่สมเดจพระมหาสมณเจ้า ฯ พอได้พระฤกษ์ เวลา ๑๐ นาฬิกา ๒๑ นาที พระโหราลั่นฆ้องไชยเปนสัญญาชาวประโคม ๆ ขึ้นพร้อมกัน สมเดจพระมหาสมณเจ้า ฯ สู่ที่สรงอภิเศก พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวถวายน้ำในพระเต้าแลมหาสังข์ แล้วพระเจ้าบรมวงศ์เธอที่เจริญพระชัณษากว่าถวายน้ำในหม้อทองเงิน ชีพ่อพราหมณ์ถวายน้ำสังข์น้ำกรดต่อไป ครั้นสรงเสร็จแล้วทรงครองไตรแพรของพระราชทาน เสดจมาประทับในพระอุโบสถ พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวทรงอาราธนาให้เสดจขึ้นเถลิงพระมหาสมณอาศน์ภายใต้เบ็ญจปดลเสวตรฉัตร พราหมณ์เป่าสังข์ไกวบัณเฑาะว์ ชาวประโคม ๆ เครื่องดุริยางคดนตรีขึ้นพร้อมกัน ครั้นสุดเสียงประโคมแล้ว พระยาศรีสุนทรโวหารอ่านประกาศพระบรมราชโองการทรงเลื่อนพระเกียรติยศเปนสมเดจพระเจ้าบรมวงศเธอกรมพระยาวชิรญาณวโรรสฯ ทรงสมณศักดิ์เปนใหญ่เปนประธานแก่สงฆมณฑลทั่วพระราชอาณาเขตร ครั้นอ่านประกาศจบลง พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวทรงถวายพระสุพรรณบัฏ แลเครื่องราชูประโภคสำหรับพระ-

เกียรติยศ มีพัดแฉกตาษบาตย่ามเป็นต้น และดอกไม้ธูปเทียนต้นไม้เงินทองของทรงสักการบูชา ในขณะนั้นพระสงฆ์ก็เจริญไชยปริตแลพราหมณ์เป่าสังข์ไกว-บัณเฑาะว์ แลชาวประโคม ๆ อีกครั้งหนึ่ง ครั้นสุดเสียงประโคม สมเดจพระมหาสมณเจ้าทรงประสิทธิพระพรถวายพระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัว แล้วถวายอติเรกพระสงฆ์รับภวตุสัพ เสด็จลงจากพระมหาสมณอาศน์พระพิมลธรรม (วัดโสมนัศวิหาร) ดับเทียนไชยพระสงฆ์ถวายอนุโมทนา **แล้วสมเดจพระมหาสมณเจ้าฯ ทรงถวายของที่ระฤกในวารมหาสมณุตตมาภิเศกแด่พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัว และประทานแจกแก่พระบรมวงศานุวงศ์แลข้าราชการทั้งปวง ....”**

ของที่ระลึกที่ประทานแจกในงานมหาสมณุตตมาภิเศกตามที่กล่าวไว้ข้างต้นนั้นคือ เหรียญใบสาเกนั่นเอง

เหรียญใบสาเกนี้ มีแตกต่างกันอยู่บ้างในเรื่องความหนาของเหรียญ คือเป็นชนิดบางอย่างหนึ่ง และหนาอย่างหนึ่ง อย่างบางดูเนื้อโลหะค่อนข้างดำ ดูคล้ายเรียกสำริด แต่อย่างหนาเนื้อแดงกว่า

* * * * *

คุณวิเศษ เหรียญใบสาเกเป็นเหรียญที่นักสะสมพระเครื่องแสวงหาเหรียญหนึ่ง และเป็นเหรียญที่ค่อนข้าง

หายาก ในด้านพระพุทธคุณนั้นเป็นเหรียญที่ใช้ควบคู่กับเหรียญพระพุทธชินสีห์ และเหรียญจตุรารียสัจ มีคุณวิเศษดังได้กล่าวแล้วในเรื่องเหรียญพุทธชินสีห์

ในด้านศิลปการออกแบบและการสร้าง ก็ถือกันว่าเป็นเหรียญที่สร้างด้วยศิลปอย่างสูงและงดงาม ซึ่งผู้ใคร่ในศิลปควรแสวงหาไว้.

เรารู้สึกอุ่นใจว่ามีสิ่งที่สามารถคุ้มครองป้องกันตัวเราให้พ้นจากอันตราย ความรู้สึกอันนี้มาจากไหน คงไม่ใช่มาจากแร่ธาตุที่ทำเป็นองค์พระพุทธรูปนั้นเป็นแน่ ต้องเป็นอานุภาพของพระพุทธเจ้าโดยแท้

พุทธานุภาพ

หลวงวิจิตรวาทการ

เหรียญวัดสัตตนาถ

(พุทธวิริยากร)

หลังเต่า ๒๔๕๘

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญพระครูวินัยธรรม (อินทร)

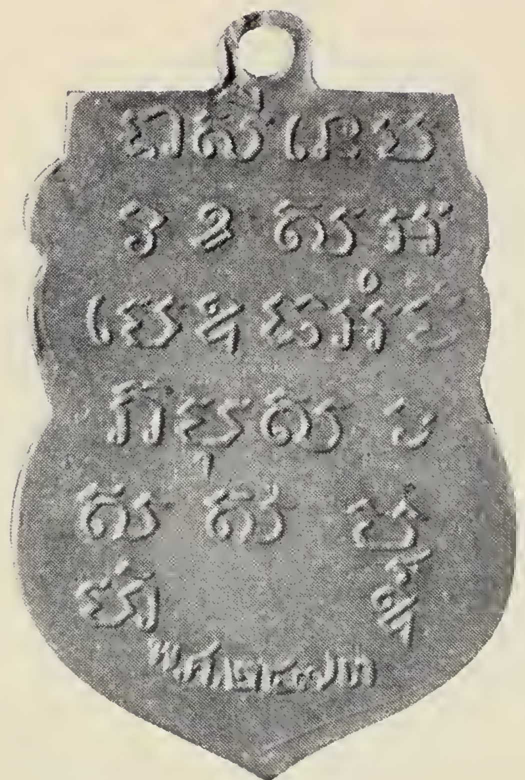
๒๔๗๓

เหรียญใบเสมา
เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญวัดสัตตนาถปริวัตร*

๒๔๕๘

*

สถานที่สร้าง วัดสัตตนาถปริวัตร
จังหวัดราชบุรี

ประวัติวัด

ตามหนังสือตำนานพระอารามหลวงซึ่งเจ้าพระยาวิชิตวงศ์วุฒิไกร (ม.ร.ว. คลี่ สุทัศน์ ณ อยุธยา เสนาบดีกระทรวงธรรมการ กระทรวงศึกษาธิการในปัจจุบัน) ได้เรียบเรียงขึ้นทูลเกล้าฯ ถวายพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงตรวจแก้ได้กล่าวไว้ว่า

> " วัดสัตตนาถปริวัตร์ อยู่ใต้ที่ว่าการมณฑล ตรงข้ามวัดท้ายเมืองข้ามเมืองราชบุรี รัชกาลที่ ๕ ทรงสร้างใหม่ย้ายมาจากเขาสัตตนาถ "

วัดนี้ เป็นพระอารามชั้นโท ชนิดวรวิหาร อยู่ในท้องที่อำเภอเมือง จังหวัดราชบุรี

* * * * *

อนึ่ง *นายตรี อมาตยกุล* ได้กล่าวไว้ในเรื่อง " จังหวัดราชบุรี ภูมิประเทศและสภาพทั่วไป " ว่า

---

* บางแห่งว่า " บริวัตร์ "

“ วัดนี้ *เดิมชื่อวัดโพธิ์งาม* อยู่ริมแม่น้ำแม่กลอง ทางฝั่งขวา ใต้ศาลากลางจังหวัดราชบุรีลงไปประมาณ ๕๐๐ เมตร พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โปรดให้สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ ซ่อมขึ้น เมื่อ พ.ศ. ๒๔๑๔ เพื่อเป็นผาติกรรมแก่จากวัดเดิมที่อยู่เชิงเขาสัตนาถ และโปรดให้ซ่อมไปพร้อมกันกับเวลาที่สร้างพระราชวังที่เดียว สมเด็จเจ้าพระยาบรมมหาศรีสุริยวงศ์ จึงได้ชะลอพระพุทธไสยาสน์องค์ใหญ่ซึ่งเป็นพระพุทธรูปก่อด้วยอิฐจากวัดเดิมที่เชิงเขาสัตนาถ มาประดิษฐ์ไว้ที่วัดนี้ด้วย และสร้างวิหารไว้หลังพระอุโบสถ

ครั้นเมื่อปฏิสังขรณ์เสร็จเรียบร้อยแล้ว พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว จึงพระราชทานนามว่า “ **วัดสัตนาถปริวัตร** ” หมายความว่าเป็นวัดที่ย้ายไปจากเขาสัตตนาถ และโปรดให้นิมนต์พระสงฆ์จากวัดโสมนัสวิหาร ซึ่งเป็นวัดคณะธรรมยุติกนิกายไปอยู่ วัดนี้จึงเป็นวัดฝ่ายธรรมยุติกนิกายเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน

พระอุโบสถของวัดนี้ใหญ่โตกว่าวัดอื่น ๆ แต่ทั้งพระอุโบสถ วิหาร และกุฎิสงฆ์ เป็นของซ่อมใหม่ทั้งสิ้น มีเหลืออยู่แต่เจดีย์ข้างวิหารพระพุทธไสยาสน์องค์เดียวเท่านั้นที่ยังคงเป็นของเก่าซึ่งมิได้ซ่อมแปลงให้ผิดแผกไปจากของเดิม ภายในพระอุโบสถประดิษฐานพระพุทธรูป

ศิลาสีทรายแดง พระพุทธรูปองค์นี้เดิมอยู่วัดอรัญญิก ซึ่งเป็นวัดร้างอยู่นอกเมืองราชบุรี พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวโปรดให้เชิญมาลงรักปิดทองใหม่ แล้วโปรดให้ตั้งเป็นพระประธานในวัดนี้ ที่หน้าพระอุโบสถมีศาลาประดิษฐานพระพุทธรูปศิลาทรายสีแดงองค์ใหญ่ขนาดเดียวกันกับพระประธานในพระอุโบสถ (๑) ซึ่งเชิญมาแต่วัดอรัญญิก ในรัชกาลที่ ๕ เหมือนกัน

คงจะเนื่องจากพระอุโบสถของวัดนี้ใหญ่โตกว่าบรรดาวัดอื่น ๆ ซึ่งอยู่ภายในเมืองราชบุรี และวัดนี้อยู่ใกล้ตัวเมืองด้วย เพราะฉะนั้น การทำพิธีที่เกี่ยวกับศาสนาแต่เดิมมา ทางราชการจึงมักจะจัดทำที่วัดนี้แทนทั้งสิ้น แต่ในปัจจุบันคงทำแต่พิธีวันวิสาขบูชาเท่านั้น"

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เหรียญวัดสัตตนาถปริวัตร ๒๔๕๘ นักสะสมมักเรียกสั้น ๆ ว่า "เหรียญวัดสัตตนาถ ฯ" หรือ "เหรียญพุทธวิริยากร" เป็นเหรียญที่นักสะสมเรียกกันว่า "เหรียญตาย" ที่เรียกว่า "เหรียญตาย" หมายความว่าเป็นเหรียญซึ่งมีข้อความระบุชัดแจ้งในตัวเหรียญว่าแจกในงานฌาปนกิจหรือในงานพระราชทานเพลิงศพ

---

๑) พระพุทธรูปองค์นี้ได้ลงรักปิดทองเช่นเดียวกับพระประธานในพระอุโบสถ

"เหรียญตาย" มักไม่อยู่ในความนิยมของนักสะสม ทั้งนี้อาจเนื่องจากถือว่าเป็นลางไม่ดี เพราะแจกในงานอวมงคล เหตุหนึ่ง กับเป็นที่เชื่อแน่ว่าอาจารย์ซึ่งปรากฏรูปในเหรียญนั้น ไม่ได้สร้างเหรียญเอง นี่เป็นอีกเหตุหนึ่ง อย่างไรก็ดีมีเหรียญตาย อยู่ ๒ เหรียญที่นักสะสมไม่รังเกียจทั้งยังใฝ่แสวงอีกด้วย เหรียญนั้นคือ*เหรียญที่แจกในงานพระราชทานเพลิงศพกรมหลวงชุมพรเขตอุดมศักดิ์ ในงานพระเมรุท้องสนามหลวง เมื่อปี ๒๔๖๖ เหรียญหนึ่ง กับเหรียญวัดสัตตนาถ ฯ ๒๔๕๘ อีกเหรียญหนึ่ง*

เหรียญวัดสัตตนาถ ฯ เป็นเหรียญที่แจกในงานฌาปนกิจศพ *พระพุทธวิริยากร (จิต ฉนฺโน)* ณ วัดสัตตนาถปริวัตร์ จังหวัดราชบุรี เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๕๘ พระพุทธวิริยากรเป็นอดีตเจ้าอาวาสของวัดนั้น

เท่าที่พบ เหรียญนี้สร้างเป็นเนื้อโลหะ ๓ ชนิด คือ เป็นสำริด อย่างหนึ่ง เนื้อทองแดง อย่างหนึ่ง เหรียญตะกั่ว อย่างหนึ่ง รูปลักษณ์ของเหรียญเหมือนเต่า

ด้านหน้านูนเหมือนหลังเต่า ภายในเส้นรูปไข่ตรงกลางเหรียญมีรูปพระพุทธวิริยากรครึ่งตัวหน้าตรง มีลายกนกตรงกลางทรวงอกผูกลายออกไปทั้งสองข้าง

ถัดจากลายกนกลงมามีอักษรภาษาไทยตัวนูน อยู่ภายในวงเล็บว่า (**พระพุทธวิริยากร**)

ภายในเส้นวงเป็นรูปไข่ด้านนอก มีอักษรขอมตัวนูน โค้งตามรูปเหรียญ อ่านได้ความต่อเนื่องกันไปว่า **อะ สํ วิ สุ โล ปุ สะ พุ ภะ สํ วิ ธา ปุ กะ ยะ ปะ**

ด้านหลัง ตอนบนเป็นลายดอกไม้ ถัดลงมาเป็นอักษรขอม อ่านได้ความว่า **ทุ สะ นิ มะ** ต่อมาเป็นอักษรไทย เขียนว่า

ที่ระลึกในการ

ฌาปะนะกิจ

ต่อไปเป็นอักษรขอมอ่านได้ความว่า

ฉันโน

๒๔๕๘

ซึ่งพอสรุปข้อความด้านหลัง ทั้งที่เป็นอักษรไทยและขอมได้ว่า

ที่ระลึกในการ

ฌาปะนะกิจ

ฉันโน

๒๔๕๘

ผู้สร้างและปลุกเสกเหรียญนี้ คือ *พระครูวินัยธรรม (อินทร)* ซึ่งนอกจากจะเป็นอาจารย์ซึ่งเชี่ยวชาญในวิปัสสนากรรมฐานแล้ว ยังมีชื่อเสียงในด้านการรักษาโรคที่เรียกว่า " พระหมอ " อีกด้วย

เมื่อปี พ.ศ. ๒๔๗๓ พระครูวินัยธรรม (อินทร) ได้สร้างเหรียญเป็นรูปเสมาเนื้อทองแดงกาไหล่ทอง ด้านหน้าเป็นรูปของท่าน เขียนเป็นอักษรไทยตัวนูนว่า "**พระครูวินัยธรรม** อินทร"

ด้านหลังเป็นยันต์อักษรขอมอ่านได้ความว่า

ทา สี เน ปะ

วิ ขะ สะ อะ

เป อุ ธะ อํ ชิ

ภะ ปุ สะ วิ

สะ สะ ปะ

หิ โอ

เหรียญวัดสัตตนาถ ฯ ๒๔๕๘ นี้ ได้ทราบว่ามีการประกวดศิลปในการสร้างและความคิดในการสร้างสรรค์ ปรากฏว่าได้รับรางวัลที่ ๑ แต่สอบไม่ได้ความประกวดกันเมื่อใด จังหวัดใด ความจริงเหรียญนี้นับว่าออกแบบได้สวยงามเหรียญหนึ่ง

คุณวิเศษ เหรียญวัดสัตตนาถ ฯ ๒๔๕๘ เป็นเหรียญที่พึงปรารถนาของชาวจังหวัดราชบุรีและผู้สะสมโดยทั่ว เพราะมีคุณวิเศษในด้านคงกระพันชาตรี อันเป็นความปรารถนาของอาจารย์ผู้ปลุกเสก คือ ท่านพระครูวินัยธรรม (อินทร)

การที่ท่านสร้างเป็นรูปเสมานั้น น่าจะมีความมุ่งหมายให้มีคุณวิเศษในด้านอยู่ยงคงกระพัน และป้องกันอันตรายได้รอบด้าน

เหมือน "เต่าหับ" "เต่าหับ" (ในหนังสือขุนช้างขุนแผนเรียกว่า "เต่าฝา") นั้น อาจซ่อนหัวในกระดองได้โดยมีกระดองบีดได้แข็งแรง เมื่อเวลาเต่าหับต้องการซ่อนส่วนหัวของมัน มันจะหดหัวลงไปในกระดอง แล้วบีดกระดองส่วนหัวที่เลื่อนบีดได้เหมือนประตู

ผู้เขียนได้เห็นเครื่องรางที่มีคุณวิเศษในด้านอยู่ยงคงกระพัน สร้างเป็นรูปเต่าหลายชิ้น

ความคิดในเรื่องการสร้างเครื่องรางเป็นรูปสัตว์หรือแมลงนั้น ปรากฏว่าคนอียิปต์โบราณใช้ด้วงซึ่งถือว่าเป็นแมลงศักดิ์สิทธิ์มาสร้างเป็นเครื่องราง นับถือกันว่าแคล้วคลาด ศัตรูทำร้ายไม่ได้

ส่วนปลานั้นได้ถือกันมานานแล้วเป็นนิมิตแห่งความเจริญสมบูรณ์มั่งคั่ง ในพิธีแต่งงานของยิว คู่บ่าวสาวต้องกระโดดข้ามปลาสดเพื่อให้บุตรมีความอุดมสมบูรณ์ ทางจีน ธิเบต อินเดีย ก็ถือเป็นสิ่งที่เป็นมงคลเช่นกัน เครื่องถ้วยสมัยสุโขทัย และเครื่องถ้วย สันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ มีมากที่เขียนเป็นลายปลา

ของไทยเราใช้เบี้ยจั่นเป็นเครื่องรางชนิดหนึ่ง ได้เคยเห็นเครื่องราง ในสมัยอยุธยาสร้างเป็นช้างชูงวง

ความคิดที่สร้างเครื่องรางเป็นเต่านั้นน่าจะเป็นความคิดชั้นหลัง แต่เป็นที่แน่นอนได้อย่างหนึ่งว่า เต่านั้นอยู่ในความคิดที่จะนำมาสร้างเป็นเครื่องรางเพราะมียันตร์ชนิดหนึ่งเรียกว่า "ยันตร์เต่าเลื่อน" ซึ่งผูกลายยันตร์ เป็นรูปเต่า เพื่อให้คนเลื่อม

เลื่อน ความคิดในการสร้างรูปเต่าเป็นเครื่องรางนี้ อาจได้รับอิทธิพลจากเรื่องนารายณ์สิบปาง เมื่อคราวที่พระนารายณ์อวตารเป็นเต่าในปางที่ ๒ ที่เรียกว่ากูรมาวตารก็ได้

อย่างไรก็ดี เรื่องการสร้างเครื่องรางเป็นรูปเต่านี้ ผู้เขียนมีความเห็นว่าน่าจะเป็นความคิดพื้น ๆ ไม่ซับซ้อนนัก เมื่อเห็นว่าเต่าเป็นสัตว์ที่มีกระดองหนาและเต่าลางชนิดปิดกระดองส่วนหัวได้เหมือนกับป้อมค่าย หรือเหมือนกับคนด้วยกันเองปิดประตูหน้าต่างบ้านเพื่อป้องกันภัยจากคนด้วยกันเองหรือสัตว์ร้าย ก็เลยนำความคิดนั้นมาสร้างเป็นเครื่องลาง โดยมุ่งหมายให้อยู่คงและป้องกันภัยพิบัติได้เหมือนกระดองเต่า

อนึ่ง ความคิดในเรื่องการสร้างเครื่องรางเป็นรูปสัตว์นั้น ได้มีสร้างเป็นรูปลิง รูปหนุมาน เป็นรูปเสือ รูปราชสีห์ และรูปวัวรูปควาย ทั้งนี้ คณาจารย์ผู้สร้างมีความมุ่งหมายที่จะชี้ชัดให้เห็นคุณวิเศษของเครื่องรางชนิดนั้น ๆ เช่นสร้างเป็นลิงหรือหนุมานก็เพื่อให้ปรากฏในด้านความแคล้วคลาด เป็นเสือ เป็นราชสีห์ก็เพื่อแสดงถึงตะบะหรืออำนาจ เป็นวัวควายที่เรียกว่าวัวธนู หรือควายธนู ก็เพื่อใช้เฝ้าบ้าน ป้องกันโจรผู้ร้ายหรือศัตรูเป็นต้น.

สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช
(แพ ติสฺสเทว)

เหรียญสมเด็จพระสังฆราช (แพ)

ก. เหรียญพรหมมุนี ๒๔๖๑

ข. เหรียญพรหมมุนี ๒๔๖๔

ค. เหรียญอริยวงศาคตญาณ (อ.ว.) ๒๔๘๓

*

สถานที่สร้าง วัดสุทัศเทพวราราม
กรุงเทพมหานคร

ประวัติวัดสุทัศน์เทพวราราม

วัดสุทัศน์เทพวราราม เป็นพระอารามหลวงชั้นเอก ชั้นราชวรมหาวิหาร พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก รัชกาลที่ ๑ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้า ฯ ให้สถาปนาขึ้น เมื่อปี พ.ศ. ๒๓๕๐ เดิมได้มีพระราชดำริพระราชทานนามว่า " วัดมหาสุทธาวาส "

มูลเหตุที่จะทรงสร้างวัดนี้ เนื่องมาแต่ทรงพระราชดำริเห็นว่า พระพุทธรูปองค์ใหญ่ซึ่งเป็นพระพุทธรูปหล่อที่กษัตริย์สมัยกรุงสุโขทัยทรงสร้างประดิษฐานไว้ในพระวิหารหลวงวัดมหาธาตุเมืองสุโขทัย มีพระพุทธลักษณะงดงามยิ่งนัก ควรอัญเชิญมาประดิษฐานไว้ ณ กรุงเทพ ฯ พระพุทธรูปดังกล่าว คือ " พระศรีศากยมุนี" ประดิษฐานอยู่ ณ พระวิหารของวัดสุทัศน์ ฯ ในปัจจุบัน ส่วนพระพุทธรูปซึ่งเป็นพระประธานประดิษฐาน

อยู่ในพระอุโบสถนั้นหล่อขึ้นในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวถวายพระนามว่า "พระพุทธตรีโลกเชษฐ"

ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ ๑ เป็นต้นมา วัดสุทัศน์ฯ มีเจ้าอาวาสครองวัด ดังนี้

๑. สมเด็จพระอริยวงศ์ (อู่)

๒. พระพิมลธรรม (อ้น)

๓. สมเด็จพระวันรัต (แดง สีลวฑฺฒโน)

๔. พระอริยวงศาคตญาณ (แพ ติสฺสเทว)

๕. สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โสม ฉนฺโน)

๖. พระวิสุทธิวงศาจารย์ (เสงี่ยม จนฺทสิริ ป.ธ. ๖)

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เหรียญพรหมมุนี พ.ศ. ๒๔๖๑ และ ๒๔๖๔ นักสะสมพระเครื่องบางท่านเรียกว่า "เหรียญเทพโมลี" โดยเข้าใจว่าองค์ผู้สร้าง คือสมเด็จพระสังฆราช อริยวงศาคตญาณ (แพ) ได้สร้างขึ้นในตอนที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระเทพโมลี ความจริงตำแหน่งพระเทพโมลีนั้น ได้ทรงรับการแต่งตั้งเมื่อ พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้เลื่อนสมณศักดิ์เป็นที่พระธรรมโกศาจารย์ เมื่อปี ๒๔๔๓ ได้เลื่อนสมศักดิ์เป็นที่พระพรหมมุนี เมื่อปี ๒๔๕๕ ได้เลื่อนเป็นที่พระพุฒาจารย์ เมื่อปี ๒๔๖๖ เป็นพระวันรัตในปี ๒๔๗๒

และได้เลื่อนเป็นสมเด็จพระสังฆราช อริยวงศาคตญาณ เมื่อวันที่ ๑๕ พฤศจิกายน ๒๔๘๑

เหรียญดังกล่าวทั้ง ๒ เหรียญ ได้สร้างเมื่อปี ๒๔๖๑ กับปี ๒๔๖๔ เป็นการสร้างในช่วงเวลาที่ดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระพรหมมุนี ดังนั้นเหรียญทั้งนี้ควรเรียกว่า " เหรียญพรหมมุนี " หรือจะเรียกให้เข้าใจง่าย ๆ ว่า " เหรียญสังฆราชแพ " จะถูกต้องกว่าเรียกว่า " เหรียญเทพโมลี "

เหรียญพรหมมุนี รุ่น ๒๔๖๑ เป็นโลหะผสมสีขาว ส่วนรุ่นปี ๒๔๖๔ เป็นเนื้ออัลปะก้า เหรียญรุ่น ๒๔๖๑ ด้านหน้ามีพระพุทธรูปปางมารวิชัย ประทับอยู่บนพระแท่น (บัวคว่ำบัวหงาย) ส่วนรุ่นปี ๒๔๖๔ เป็นพระพุทธรูปปางสมาธิประทับนั่งบนดอกบัว ขนาดของเหรียญรุ่นปี ๒๔๖๑ ย่อมกว่ารุ่นปี ๒๔๖๔ ส่วนรูปลักษณ์และคาถาอักษรขอมเหมือนกันอักษรขอมอ่านได้ว่า พุ ธ สํ ส่วนด้านหลังทั้งสองรุ่นไม่มีข้อความใด ๆ รูปร่างของเหรียญเป็นรูปไข่ มีนาคทั้งด้านซ้ายและขวาขององค์พระ มีพระรัศมีหรือประภามณฑล

ส่วนเหรียญรุ่นปี ๒๔๘๓ เป็นเหรียญทองแดงรมดำด้านหน้ามีฉัตรเหนือเศียรนาคตัวกลาง ซึ่งมี ๗ เศียร เบื้องล่างนาค ๗ เศียร มีอักษรย่อ อ ว ซึ่งหมายถึง " *อริยวงศาคตญาณ* " อันเป็นพระนาม เบื้องล่าง อ ว มีลวดลายเป็นดอกพิกุล ๔ กลีบระหว่างอักษรย่อ อ ว ด้านบนมีเลขอารบิคตีลึกลงในเนื้อเหรียญ

เท่าที่เคยพบมีเลข 1 อย่างหนึ่ง เลข 2 อย่างหนึ่ง และเลข 3 อีกอย่างหนึ่ง ลางเหรียญไม่มีเลขแต่มียันตร์จารด้านหลังก็เคยพบ เลขต่าง ๆ ที่ตีลงในเนื้อเหรียญนี้ สอบสวนไม่ได้ความว่ามีความมุ่งหมายอย่างไร ด้านหลังของเหรียญมีอักษรไทยเป็นตัวนูนว่า

งานฉลอง

พระชนมายุศม์

มงคลสมภพ ๗ รอบ

พ.ศ. ๒๔๘๓

เรื่องนาคที่ปรากฏอยู่ในเหรียญที่สมเด็จพระสังฆร.ช (แพ) ทรงสร้างนี้ เข้าใจว่าเป็นเครื่องหมายบอกปีเกิดของท่าน คือ ท่านเกิดปีมะโรงซึ่งเท่ากับงูใหญ่หรือนาคนั่นเอง และเหรียญนี้คงจะสร้างแจกในคราวทำบุญฉลองพระชนมายุทุกปี หรือตามคราวตามโอกาส

* * * * *

สมเด็จพระสังฆราช (แพ) เป็นอธิบดีสงฆ์ของวัดสุทัศน์ ฯ องค์ที่ ๔ และเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ที่ ๑๒ แห่งกรุงรัตนโกสินทร์

สมเด็จพระสังฆราชในสมัยรัตนโกสินทร์ มีดังนี้

รัชกาลที่ ๑

๑. สมเด็จพระสังฆราช (ศรี) สถิต ณ วัดระฆังโฆสิตาราม

๒. สมเด็จพระสังฆราช (สุก) สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์

รัชกาลที่ ๒

๓. สมเด็จพระสังฆราช (มี) สถิต ณ วัดราชบูรณะ (วัดเลียบ) แต่ทรงจำพรรษาที่วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์

๔. สมเด็จพระสังฆราช (สุก ญาณสังวร) สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ เดิมจำพรรษาอยู่ ณ วัดราชสิทธาราม (วัดพลับ) สมเด็จพระสังราชองค์นี้ เรียกกันว่า "สมเด็จพระสังฆราชไก่เถื่อน" เพราะท่านมีเมตตาอย่างสูง เล่ากันว่าท่านเรียกไก่ป่ามากินข้าวในมือได้

๕. สมเด็จพระสังฆราช (ด่อน) สถิต ณ วัดมหาธาตุยุวราชรังสฤษดิ์ (เดิมจำพรรษาอยู่ ณ วัดสระเกศราชวรมหาวิหาร)

รัชกาลที่ ๓

๖. สมเด็จพระสังฆราช (นาค) สถิต ณ วัดราชบูรณะ

รัชกาลที่ ๔

๗. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมสมเด็จพระปรมานุชิตชิโนรส (พระองค์เจ้าวาสุกรี) สถิต ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม

รัชกาลที่ ๕

๘. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ (พระองค์เจ้าฤกษ์)

๙. สมเด็จพระสังฆราช (สา) สถิต ณ วัดราชประดิษฐ์สถิตมหาสีมาราม

รัชกาลที่ ๖

๑๐. สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ-วโรรส (พระองค์เจ้ามนุษยนาคมานพ)

รัชกาลที่ ๗

๑๑. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงชินวรสิริวัฒน์ (หม่อมเจ้าภุชงค์) สถิต ณ วัดราชบพิตรสถิตมหาสีมาราม

รัชกาลที่ ๘

๑๒. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช (แพ ติสฺสเทว)

รัชกาลที่ ๙

๑๓. สมเด็จพระสังฆราชเจ้า กรมหลวงวชิรญาณวงศ์ (ม.ร.ว. ชื่น นพวงศ์) สถิต ณ วัดบวรนิเวศวิหาร

๑๔. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช (ปลด กิตฺติโสภโณ) สถิต วัดเบญจมบพิตรดุสิตวนาราม

๑๕. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช (อยู่ ญาโณทโย) สถิต ณ วัดสระเกศวรมหาวิหาร

เหรียญพรหมมุนี

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

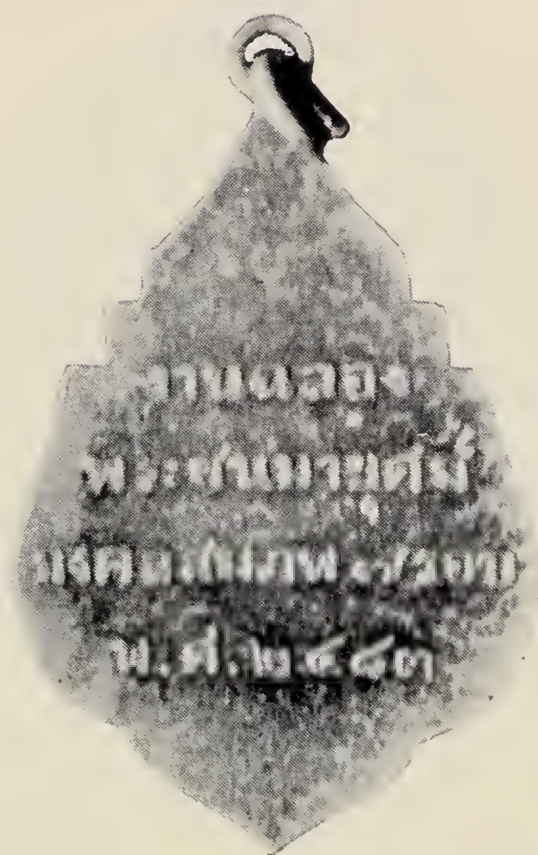
เหรียญสมเด็จพระสังฆราช (แพ)

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

๑๖. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช (จวน อุฏฐายี) สถิต ณ วัดมกุฏกษัตริยาราม

๑๗. สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ พระสังฆราช (ปุ่น ปุณฺณสิริ) ซึ่งเป็นสมเด็จพระสังฆราชองค์ปัจจุบัน สถิต ณ วัดพระเชตุพนวิมลมังคลาราม ได้รับสถาปนาเป็นสมเด็จพระสังฆราชเมื่อวันที่ ๒๑ กรกฎาคม ๒๕๑๕

* * * * *

สมเด็จพระอริยาวงศาคตญาณ พระสังฆราช (แพ ติสฺสเทว) หรือที่นักสะสมพระเครื่องเรียกกันติดปากว่า "**สมเด็จพระสังฆราช แพ**" ประสูติในรัชกาลที่ ๔ เมื่อวันพุธ เดือน ๑๒ ขึ้น ๑๕ ค่ำ ปีมะโรง จ.ศ. ๑๒๐๘ ตรงกับวันที่ ๑๒ พฤศจิกายน ๒๓๙๙ โยมบิดาชื่อนุตย์ โยมมารดาชื่ออ้น เป็นชาวสวน บางลำภูล่าง อำเภอคลองสาน จังหวัดธนบุรี มีพี่น้องร่วมบิดามารดาเดียวกัน ๗ คน เมื่ออายุ ๗ ขวบได้ศึกษาอักขระสมัยที่วัดทองนพคุณ อายุ ๑๓ ปี ได้ถวายตัวเป็นศิษย์สมเด็จพระวันรัต (สมบูรณ์) เมื่อครั้งยังเป็นที่พระธรรมวโรดม

อุปสมบทเมื่อปีเถาะ พ.ศ. ๒๔๒๒ มีพระวันรัต (แดง) เมื่อยังเป็นที่พระเทพกระวี เป็นพระอุปัชฌายะ พระอาจารย์ชุ่ม วัดทองนพคุณ กับ พระอาจารย์โพ วัดเศวตรฉัตร เป็นพระกรรมวาจาจารย์ แล้วมาจำพรรษาอยู่กับพระวันรัต (แดง) ที่วัดสุทัศน์เทพวราราม ได้เลื่อนสมณศักดิ์โดยลำดับดังนี้

พ.ศ. ๒๔๓๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระศรีสมโพธิ

พ.ศ. ๒๔๓๙ ได้รับพระราชทานเลื่อนสมณศักดิ์ขึ้นเสมอพระราชาคณะชั้นเทพ ในราชทินนามเดิมคือพระศรีสมโพธิ์

พ.ศ. ๒๔๔๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระเทพโมลี

พ.ศ. ๒๔๕๕ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระพรหมมุนี

พ.ศ. ๒๔๖๖ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่สมเด็จพระพุฒาจารย์

พ.ศ. ๒๔๗๒ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่สมเด็จพระวันรัต

พ.ศ. ๒๔๘๑ ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่สมเด็จพระอริยวงศาคตญาณ สมเด็จพระสังฆราช

สมเด็จพระสังฆราช (แพ ติสฺสเทว) สิ้นพระชนม์ เมื่อเวลา ๐๓.๐๐ น. ที่ตำหนักวัดสุทัศน์เทพวราราม เมื่อวันที่ ๑ พฤศจิกายน ๒๔๘๗ รวมพระชนมายุได้ ๘๙ ปี พระพรรษา ๖๖ ดำรงตำแหน่งสกลสังฆปรินายกได้ ๗ พรรษา

คุณวิเศษ สมเด็จพระสังฆราช (แพ) นับว่าเป็นเอตะทัคคะในด้านการสร้างพระเครื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งพระกริ่ง ท่านได้เริ่มสร้างพระกริ่งมาแต่ปี ๒๔๔๑ โดยเล่ากันว่า

ท่านได้กำรากการสร้างมาจากพระพุฒาจารย์ (มา) วัดจักรวรรดิ์ราชาวาส เมื่อครั้งพระพุฒาจารย์ (มา) หรือที่เรียกกันทั่ว ๆ ไปว่า "ท่านเจ้ามา" ยังดำรงสมณศักดิ์เป็นที่พระมงคลทิพยมุนี ตำราสร้างพระกริ่งนี้ นัยว่าได้รับตกทอดมาจากพระพนรัต หรือพระวันรัต วัดป่าแก้วแห่งกรุงศรีอยุธยา ซึ่งเป็นพระภิกษุที่มีชื่อเสียงในประวัติศาสตร์ และเป็นฝ่ายอรัญญวาสีที่สำคัญองค์หนึ่ง ตามพระประวัติสมเด็จพระสังฆราช (แพ) ยังได้เคยศึกษากับพระโหราชุ่ม ซึ่งเป็นโหรหลวงที่สำคัญ ในเรื่องฤกษ์ล่าง ฤกษ์บน ท่านจึงชำนาญ พระกริ่งของท่านนั้นเป็นที่เลื่องลือในคุณวิเศษหลายประการ ทั้งในด้านเมตตามหานิยมคงกระพัน และยังมีคุณวิเศษในด้านการเรียนการสอบ ทั้งยังอธิษฐานทำน้ำมนต์สำเร็จตามความประสงค์อีกด้วย

ในเมื่อพระกริ่งของสมเด็จพระสังฆราช (แพ) มีคุณวิเศษดั่งกล่าว เหรียญของท่านซึ่งสร้างหลังจากปี ๒๔๔๑ จึงมีคุณวิเศษเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหรียญฉลองพระชนมายุ ครบ ๗ รอบ (พ.ศ ๒๔๘๓) อันเป็นโอกาสพิเศษย่อมมีการกระทำพิธีกรรมยิ่งใหญ่เป็นพิเศษให้สมกับสมณศักดิ์ในฐานที่ทรงเป็นพระสังฆราชและสกลสังฆมหาปรินายก

ท่านผู้ใดไม่มีพระกริ่งของท่าน (ในปัจจุบันนี้หายากและราคาสูงมาก) ก็พึงแสวงหาเหรียญของท่านไว้บูชาเถิด เพราะองค์ผู้สร้างนั้นเป็นองค์เดียวกัน.

ความเชื่อของบุคคลนั้นเป็นสิ่งสำคัญ ถ้าใครมีความเชื่อแน่นแฟ้นในสิ่งไร สิ่งนั้นแม้ไม่เคยศักดิ์สิทธิ์ก็ยังกลายเป็นศักดิ์สิทธิ์ขึ้นมาได้ เมื่อพระพุทธเจ้ามีศักดิ์สิทธิ์อยู่แล้วตามปกติ ..... จะมิดีกว่าที่จะต้องไปเที่ยวแสวงหาสิ่งอื่น ๆ หรือ

พุทธานุภาพ

หลวงวิจิตรวาทการ

อภิญญานั้น ท่านจำแนกไว้หกอย่าง คือ (๑) อิทธิวิธี แสดงฤทธิ์ ได้ (๒) ทิพพโสต หูทิพย์ (๓) เจโตปริยญาณ รู้ใจผู้อื่น (๔) ปุพเพนิวาสานุสสติญาณ ระลึกชาติได้ (๕) ทิพพจักขุ ตาทิพย์ และ (๖) อาสวักขยญาณ รู้จักทำอาสวะให้สิ้น

พุทธานุภาพ

หลวงวิจิตรวาทการ

เหรียญพระรูป

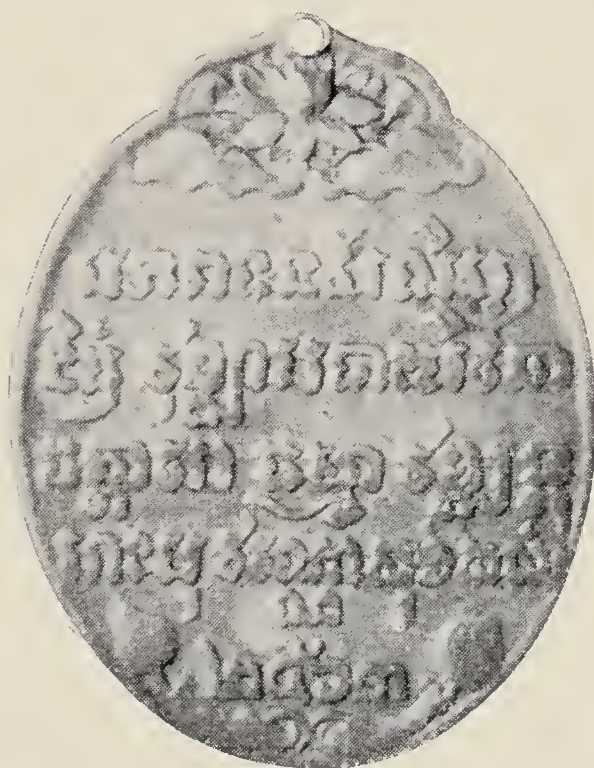
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญพระรูป
กรมพระยาวชิรญาณวโรรส

๒๔๖๓

*

สถานที่สร้าง วัดบวรนิเวศวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เหรียญพระรูป สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ๒๔๖๓ นี้ เป็นเหรียญซึ่งกรมพระยาวชิรญาณ-วโรรส ทรงสร้างขึ้นเพื่อประทานแจกในงานฉลองพระชนมายุครบ ๖๒ ปี ความจริงเหรียญนี้ได้สร้างขึ้นในปี ๒๔๖๓ เพื่อวัตถุประสงค์ดังกล่าว แต่ได้ทรงเลื่อนงานฉลองพระชนมายุมาในปี ๒๔๖๔ ทั้งนี้ เนื่องด้วยสมเด็จพระศรีพัชรินทรา พระบรม-ราชินีนาถ พระบรมราชชนนีพันปีหลวง เสด็จสวรรคต

พิธีฉลองพระชนมายุนี้ หนังสือตำนานวัดบวรนิเวศฯ กล่าวไว้ว่า

"......การพิธีเริ่มเมื่อวันที่ ๑๑ เมษายน เวลาเช้าสมเดจพระมหาสมณเจ้า ฯ ทรงบำเพ็ญกุศลส่วนบุพพเปตพลีที่พระตำหนักเพ็ชร ทรงทอดผ้าไตร พระสงฆ์ ๔๐ รูป สดัปกรณ์ อุทิศถวายสนองพระเดชพระคุณสมเดจพระ-บุรพการี พระบุรพการีแลพระญาติวงศ์ อาจารย์ซึ่งได้มี

คุณประการแก่พระองค์มา.........ฯ ลฯ.........เวลาบ่ายวันนั้น เชิญพระรูปหล่อแห่งสมเดจพระสมณเจ้า กรมพระยาปวเรศวริยาลงกรณ์ และพระรูปหล่อแห่งสมเดจพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส ประดิษฐานในพระอุโบสถ ด้วยในการถวายพระรูปทั้ง ๒ นั้น พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวให้ทำเป็นงานหลวง......"

ฯลฯ

"ในวันที่ ๑๒ นั้น เวลาเย็นเริ่มพิธี ส่วนการฉลองพระชนมายุ พร้อมด้วยการฉลองหนังสืออรรถกถาพระสุตันตปิฎก ๔ นิกาย ซึ่งได้โปรดให้พิมพ์ขึ้นเนื่องในการบำเพ็ญพระกุศลฉลองพระชนมายุนั้น ตั้งพระแท่นมณฑลและที่พระสงฆ์สวดพระพุทธมนต์ที่ในพระอุโบสถ แลจัดที่พระสงฆ์สวดพระพุทธมนตร์ที่วิหารพระศรีศาสดาด้วยอีกแห่งหนึ่ง พระสงฆ์ญวนแลจีนฝ่ายมหายาน ก็ตั้งพิธีทำกงเต๊กที่ศาลาการเปรียญแต่วันนี้เป็นต้นไป เวลาค่ำพระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัวเสด็จยังวัดบวรนิเวศ ประทับที่พระอุโบสถ พระสงฆ์ ๖๒ รูปเท่าจำนวนปีพระชัณษาสมเดจพระมหาสมณเจ้า ฯ แบ่งกันเจริญพระพุทธมนตร์ที่ในพระอุโบสถ ๕๓ รูป ที่พระวิหารพระศาสดา ๙ รูป แลมีพระสงฆ์อีก ๔ รูป สวดพุทธาภิเศกในห้องพระบรรธมที่ตำหนักเก่าตลอดรุ่ง

ด้วย......เมื่อสรงแล้วสมเดจพระมหาสมณเจ้าฯ ถวายพระรูปพิมพ์ด้วยแผ่นทองแดง กับสมุดอรรถกถาพระสุตันตปิฎกที่ได้ทรงสร้างนั้น ๑ ชุด แด่พระบาทสมเดจพระเจ้าอยู่หัว...."

ตามข้อความที่กล่าวมาแล้วข้างต้น จะเห็นว่าวิธีฉลองพระชนมายุครบ ๖๒ ปี ครั้งนี้ ได้ทำเป็นงานใหญ่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวได้เสด็จพระราชดำเนินมาในงาน และทรงรับเป็นงานหลวง ในข้อความที่กล่าวว่า "....เมื่อสรงแล้วสมเด็จพระมหาสมณเจ้าฯ ถวายพระพิมพ์ด้วยแผ่นทองแดงกับสมุดอรรถกถาพระสุตันตปิฎกที่ได้ทรงสร้าง ๑ ชุด แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว" นั้น ความว่า "*พระพิมพ์ด้วยแผ่นทองแดง*" นี้ ก็คือเหรียญพระรูป ๒๔๖๓ กับเหรียญพระรูปกลมขนาด ๗ ซ.ม. อันเป็นเหรียญขนาดใหญ่ซึ่งประทานแจกในโอกาสนั้นนั่นเอง

เหรียญพระรูป ๒๔๖๓ ขนาดเล็กนี้สร้างเป็นเหรียญรูปไข่ทำด้วยทองแดง ด้านบนสร้างเป็นรูป "เพ็ชร" มีประกายหรือรัศมี ๑๖ แฉก เท่ากับ "โสฬส" อันโบราณถือว่าเป็นเลขที่เป็นมงคล รูปเพ็ชร หรือ "วิเชียร" ซึ่งสร้างไว้ตอนบนของเหรียญนั้น คงมุ่งหมายให้เป็นสัญลักษณ์แทนพระนามว่า "วชิรญาณ" หรือ "วชิร" ตรงกลางเป็นพระรูปครึ่งพระองค์ผินพระพักตร์ไปทางซ้าย เห็นด้านข้าง ส่วนด้านล่างสุดมีอักษรอริยกะ อักษรอริยกะ

นี้ พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงประดิษฐ์ขึ้นในสมัยที่พระองค์ทรงผนวช โดยเลียนแบบอักขรวิธีแบบอักษรโรมัน มีทั้งตัวพิมพ์และตัวเขียน เพื่อให้ใช้แทนอักษรขอมของเดิม เพราะอักษรขอมมักจะอ่านเข้าใจผิดง่าย ทรงเรียกอักษรแบบใหม่นี้ว่า "อักษรอริยกะ" ในปัจจุบันไม่มีใครใช้อักษรอริยกะกันแล้ว ความว่า

มนุสฺนาคสฺส

วชิรญาณวโรรส

ด้านหลังตอนบนของเหรียญเป็นรูปดอกบัวบานในน้ำ ถัดลงมาเป็นอักษรขอมตัวนูน อ่านได้ความว่า

อภิวาทนสีลิสฺส

นิจฺจํ วุฑฺฒาปจายิโน

จตฺตาโร ธมฺมา วฑฺฒนฺตุ

อายุ วณฺโณ สุขํ พลํ

ส่วนเบื้องล่างด้านหลัง ขนาบคำว่า "๒๔๖๓" มีดอกบัวตูมชูก้านข้างละ ๑ ดอก

เหรียญแบบนี้ ลางเหรียญไม่มีรูร้อย คือตัดรูร้อยออกทั้งหมด และตีเลขอาระบิคลึกลงในเนื้อเหรียญด้านหน้า เท่าที่พบมีเลข ๒ และเลข ๖ เข้าใจว่าจะมีเลขเรียงไปตามลำดับ

เหรียญชนิดนี้สอบไม่ได้ความว่าแจกแก่ผู้ใด แต่ในทางสันนิษฐานเข้าใจว่าจะแจกกับพระภิกษุ หรือพระราชาคณะผู้ใหญ่ เพราะพระภิกษุย่อมไม่ใช้เหรียญคล้องคอ คงจะนำไปโดยใส่ย่ามไปเท่านั้น แม้เหรียญบรมราชาภิเศก ซึ่งพระราชทานแก่พระภิกษุ ก็ทำเป็นเหรียญทองแดงไม่มีหูห้อย การที่ทำเป็นทองแดงก็เพื่อให้พระรับได้ไม่ต้องอาบัติ ของถวายแตพระจึงไม่ทำด้วยเงินหรือทอง

อนึ่ง ระหว่างวันที่ ๑–๗ สิงหาคม ๒๕๑๔ ทางวัดบวรนิเวศวิหารได้จัดงาน "**มหาสมณานุสรณ์**" คืองานอนุสรณ์ ๕๐ ปีแต่ปีสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรสขึ้น ในงานนี้ได้สร้างพระรูปหล่อและสร้างเหรียญขึ้นหลายแบบ คือ

๑. พระรูปหล่อประทับนั่ง หน้าพระเพลา ๖ นิ้ว

๒. เหรียญพระรูปแบบเก่า (กลม) ขนาด ๒ ซ.ม. ทองแดง

๓. เหรียญพระรูปแบบกลม ทองคำ ๘๐% ขนาด ๒ ซ.ม ครึ่ง

๔. เหรียญพระรูปกลม ทองแดงชุบทอง ขนาด ๒ ซ.ม. ครึ่ง

๕. เหรียญพระรูปกลม นิเกิ้ล ขนาด ๒ ซ.ม. ครึ่ง

๖. เหรียญพระรูปประทับนั่งในสีมา ทองแดง ขนาด ๗ ซ.ม.

๗. เหรียญพระรูปประทับนั่งในสีมา ทองคำ ขนาด ๒ ซ.ม. ครึ่ง

๘. เหรียญพระรูปประทับนั่งในสีมา ทองแดงชุบทอง ขนาด ๒ ซ.ม. ครื่อง

๙. เหรียญพระรูปประทับนั่งในสีมา นิเกิ้ล ขนาด ๒.ซ.ม. ครึ่ง

คุณวิเศษ สมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณ-วโรรส พระสังฆราชเจ้า มีคุณวิเศษประการใด ได้กล่าวมาแล้วในเรื่อง เหรียญพุทธชินสีห์ และ เหรียญใบสาเก นอกจากนั้นเหรียญนี้ยังได้สร้างในโอกาสพิเศษ ทั้งได้มีพิธีกรรมปลุกเสกถึง ๒ ครั้ง ๒ หน คือในปี ๒๔๖๓ ครั้งหนึ่ง กับในปี ๒๔๖๔ อีกครั้งหนึ่ง ทั้งคณาจารย์ในยุคนั้นเป็นคณาจารย์ที่ฌานกล้า และได้มาปลุกเสกในงานขององค์พระสังฆราชเจ้า สกลสังฆปรินายก อีกด้วย ย่อมปลุกเสกโดยเต็มกำลังความสามารถ เพื่อสนองพระ-เดชพระคุณ เหรียญพระรูปนี้จึงเป็นเหรียญที่มีคุณวิเศษในทุกด้าน

ในด้านศิลปการออกแบบสร้างเล่า ก็นับได้ว่าได้ออกแบบสร้างด้วยศิลปอันสูง ควรที่จะเก็บรักษาไว้เป็นอย่างดี.

หลวงปู่ภู

เหรียญหลวงปู่ภู
(พระครูธรรมานุกูล)

*

สถานที่สร้าง วัดอินทรวิหาร
กรุงเทพมหานคร

ประวัติวัดอินทรวิหาร

วัดอินทรวิหาร เดิมชื่อวัดอินทาราม หรือวัดบางขุนพรหมนอก ไม่ทราบแน่นอนว่าผู้ใดสร้าง แต่มีเรื่องเล่าสืบกันมาว่า เจ้าอินทร์ หรือ อินทวงศ์ ผู้เป็นน้าชายของเจ้าน้อยเขียว เมืองเวียงจันทร์ เป็นผู้ปฏิสังขรณ์ในรัชกาลที่ ๑ ธิดาของเจ้าอินทวงศ์คนหนึ่งมีนามว่าเจ้าทองสุก และเจ้าน้อยเขียว ได้เป็นพระสนมของพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก ในสมัยนั้นเมืองเวียงจันทร์ยังเป็นเมืองขึ้นของกรุงรัตนโกสินทร์ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลกได้พระราชทานที่ดินในแถบที่เป็นที่ตั้งวัดอินทรวิหารในปัจจุบันนี้เป็นที่อยู่ของชาวเวียงจันทร์ เจ้าอินทวงศ์ ได้นิมนต์เจ้าคุณอรัญญิก ชาวเวียงจันทร์ มาครองวัด

ต่อมาในสมัยรัชกาลที่ ๓ พระองค์เจ้าอินทร์ ในกรมพระราชวังบวรมหาศักดิพลเสพย์ ได้ซ่อมพระอุโบสถอีกครั้งหนึ่ง ส่วนการเปลี่ยนชื่อมาเป็นวัดอินทรวิหารนั้นได้เปลี่ยนเมื่อสมัยรัชกาลที่ ๖ เพราะชื่ออินทารามไปซ้ำกับวัดอินทาราม (วัดใต้) จังหวัดธนบุรี

ผู้ครองวัดนี้ หลังจากเจ้าคุณอรัญญิก ชาวเวียงจันทร์แล้ว ไม่ปรากฏหลักฐานว่ามีผู้ใดครองวัดหรือเป็นเจ้าอาวาสบ้าง มีหลักฐานปรากฏเพียงสมัยรัชกาลที่ ๔ ตั้งแต่*พระครูธรรมมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร)* และพระอินทรสมาจาร (เงิน อินฺทสโร) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบันนี้เท่านั้น

พระพุทธรูปสำคัญในวัดนี้ นอกจากพระประธานในพระอุโบสถแล้ว ยังมี พระพุทธศรีสุคต อังคีรสศักยมุนี ซึ่งประดิษฐานบนศาลา สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังษี) ยังมีพระพุทธรูปยืน มีพระนามว่า "พระศรีอริยเมตตรัย" หรือรู้จักกันในพระนามทั่วไปว่า "หลวงพ่อโต" ซึ่งสมเด็จพระ-พุฒาจารย์ (โต) ได้ริเริ่มก่อสร้างไว้ อันเป็นพระพุทธรูปที่ศักดิ์สิทธิ์อีกด้วย สมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ยังได้สร้างรูปโยมบิดาและโยมมารดาไว้ ณ วัดนี้อีกด้วย

ประวัติการสร้างและผู้สร้าง

เป็นเหรียญเงินรูปคล้ายพัดยศของพระราชาคณะ หรือคล้ายรูปหัวใจ ด้านหน้าเป็นรูปหลวงปู่ภูเต็มองค์ นั่งในท่าสมาธิ อยู่ตรงกลางเหรียญ ขอบชั้นนอกเป็นลายกนก ด้านในเป็นเส้นขอบ ๒ เส้นมีจุดไข่ปลา ด้านล่างต่ำกว่าอาสนะ มีอักษรไทยความว่า

เหรียญหลวงปู่ภู
(อายุครบ ๑๐๐ ปี)

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

เหรียญหลวงปู่ภู
(อายุครบ ๑๔๐ปี)

เท่าของจริง

ด้านหน้า

ด้านหลัง

ภาพขยาย

อายุครบ
๑๐๐ ปี

ด้านหลังเป็นยันตร์ "เฑาะขัดสมาธิ" และสุริย์จันทร์ ด้านบนเป็นยันตร์อุณาโลม

เหรียญนี้สร้างเมื่อหลวงปู่ภูอายุครบ ๑๐๐ ปี (๒๔๗๔) ซึ่งเรียกว่าแซยิด ๑๐๐ ปี เมื่ออายุครบ ๖๐ ปี หลวงปู่ภูได้ทำบุญและสร้างพระเนื้อผง สี่เหลี่ยมแบบของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) มียันตร์อุณาโลมอยู่ทั้งด้านซ้ายและด้านขวาขององค์พระแจกเป็นของที่ระลึก (ปัจจุบันหายากและราคาสูง ทั้งทำเทียมกันมาก)

* * * * *

มีเรื่องเล่าว่าในการทำบุญแซยิดอายุครบ ๑๐๐ ปี เนื่องจากเป็นงานใหญ่ คนมาช่วยงานกันมาก นอกจากนั้นยังมีปี่พาทย ฆ้องกลองประโคมอยู่ตลอดเวลา เสียงเหล่านี้ย่อมดังมิใช่น้อย แต่หลวงปู่ภูท่านปลุกเสกเหรียญในขณะนั้น ในขณะที่เสียงคนและเสียงฆ้องกลองระเบ็งเซ็งแซ่ไปหมด

เมื่อท่านออกจากสมาธิ คือปลุกเสกเสร็จแล้ว ได้มีผู้ถามท่านว่า

"หลวงปู่ปลุกเสกได้หรือ เสียงปี่พาทย์ เสียงกลอง เสียงฆ้อง ดังออกอย่างนั้น"

หลวงปู่ท่านตอบว่า

"ก็ข้า ฯ ไม่ได้ยินนี่หว่า"

ซึ่งแสดงว่าขณะที่ท่านเจริญภาวนาหรือทำจิตเพื่อปลุกเสกนั้น ทวารทั้งปวงของท่านดับสนิท ไม่รับรู้สิ่งรบกวนใด ๆ ทั้งสิ้น ไม่ว่าจะเป็นเสียงปี่พาทย์ฆ้องกลอง หรือเสียงเจรจาของผู้คนที่มาในงาน

นอกจากนี้ยังมีเรื่องเล่ากันอีกว่า หลวงปู่ภูท่านเป็นศิษย์ใกล้ชิดสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) องค์หนึ่ง ในการก่อสร้างพระเจดีย์ สมเด็จ ฯ ท่านเดินหน้า หลวงปู่เดินตามหลัง สมเด็จ ฯ ท่านชี้ไปที่พระเจดีย์องค์หนึ่งซึ่งช่างเพิ่งโบกปูนปิดช่องด้านล่างของเจดีย์ใหม่ ๆ ปูนที่โบกไว้ยังหมาด ๆ อยู่ แล้วสมเด็จ ฯ ท่านสั่งว่า

"คุณภู จัดการเสีย"

หลวงปู่รีบไปตามช่างมาให้เอาปูนที่โบกอุดช่องพระเจดีย์ออก แล้วให้จัดการไล่ค่างคกซึ่งอยู่ในช่องว่างใต้ฐานพระเจดีย์ออกจนหมด ปรากฏว่ามีค่างคกอยู่ใต้ฐานพระเจดีย์หลายสิบตัว ถ้าปล่อยทิ้งไว้ค่างคกเหล่านั้นก็ต้องตายหมด

จากเรื่องนี้แสดงให้เห็นว่าหลวงปู่ภูท่านมีญาณวิเศษ คือบำเพ็ญสมาธิจนได้ฌาณมีทิพยจักษุหรือมี "ตาทิพย์" เช่นเดียวกับสมเด็จ ฯ และสมเด็จ ฯ ก็รู้ว่าหลวงปู่ภูมีจักษุทิพย์เช่นกัน "เรียกว่า รู้กัน"

นอกจากนี้หลวงปู่ยังเก่งในการรักษาผีอีกด้วย เมื่อมีคนไปหาให้ท่านรักษาผีท่านจะถามว่า "*จะเอาแตกหรือจะเอายุบ*" ซึ่งหมายความว่าจะให้ท่านทำให้ผีแตก หรือทำให้ผียุบ แล้วท่านก็ทำให้ตามความปรารถนาของคนไข้ทุกรายไป

* * * * *

เหรียญซึ่งหลวงปู่สร้างนั้นมีเพียงเหรียญเดียว แต่ท่านได้สร้างพระเครื่องไว้มากมายหลายพิมพ์ ส่วนใหญ่มีรูปลักษณ์เหมือนหรือคล้ายกับของสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต) ซึ่งเป็นอาจารย์ คือเป็นรูปสามเหลี่ยมผืนผ้ามีชั้นต่าง ๆ ตั้งแต่สามชั้นขึ้นไป และได้สร้างพิมพ์ต่าง ๆ แตกต่างไปจากของอาจารย์อีก เช่น พิมพ์ห้าเหลี่ยม พิมพ์สังขจาย พิมพ์ปิดตา พิมพ์ลีลาแบบทุ่งเศรษฐีทั้งสองหน้าและหน้าเดียว พิมพ์แบบสมเด็จฯ ด้านหน้าด้านหลังเป็นพระปิดตา เป็นต้น รวมพิมพ์ทั้งหมดประมาณ ๑๖ พิมพ์.

ในด้านไสยศาสตร์และอาถรรพเวท

มีของสำคัญอีกอย่างหนึ่งที่หลวงปู่ท่านได้สร้างไว้และสร้างไว้เป็นจำนวนน้อยมาก นักสะสมพระเครื่องเรียกกันว่า "ไม้เท้าหลวงปู่" หรือที่เรียกกันว่า "ไม้ครู หรือ ไม้พ่อครู"

ไม้เท้าหลวงปู่ ไม้ครู หรือ ไม้พ่อครู ของหลวงปู่ภู หรือพระครูธรรมานุกูล แห่งวัดอินทรวิหารนี้ เป็นของขลังที่แปลก

จากของขลังของคณาจารย์อื่น ๆ พระครูวรภัตติคุณได้เขียนไว้ในหนังสืออินทรานุสรณ์ ซึ่งพิมพ์แจกในงานทำบุญวันเกิดพระอินทรสมาจาร (หลวงปู่เงิน) เจ้าอาวาสวัดอินทรวิหารองค์ปัจจุบัน เมื่อมีอายุครบ ๗ รอบ ขอคัดมาตีพิมพ์ไว้ให้ปรากฏดังนี้

"ไม้ครู หรือ ไม้พ่อครู" ของหลวงปู่ภูศักดิ์สิทธิ์นัก ครั้งท่านยังมีชีวิตอยู่ ท่านผู้ใดจะขอไม้ครูของท่าน ก็ต้องไปกราบไหว้ ขอล่วงหน้าก่อนวันเสาร์หนึ่งวัน เมื่อท่านรับปากว่าได้วันเสาร์ตอนเช้าท่านผู้นั้นก็จัดเตรียมหัวหมูหัวหนึ่ง บายศรีปากชาม มะพร้าวอ่อน กล้วย ขนมต้มแดงต้มขาว ใส่ถาดไปทำพิธี แล้วเอาไม้ตะพดไปถวายท่าน เจาะรูหัวท้ายหรือหัวเดียวแล้วแต่ท่านจะให้ แล้วท่านก็ลงมือทำ ท่านเอาไม้ทิมผี ๗ ศพ จักเป็นเส้นตอกแล้วลงอักขระบรรจุที่หัวไม้ประมาณ ๑ นิ้วเศษ ๆ เสร็จแล้วท่านก็เอายางมะตอยหรือรักปิดทับแล้ววางไว้ ตอนนี้ท่านจะฉันอาหาร ลูกศิษย์ก็ตัดลิ้นหมูหั่นใส่ชามแล้วทำน้ำปลา เอาพริกขี้หนูมาก ๆ ตำละเอียดใส่ลงในน้ำปลา เป็นน้ำจิ้มถวายท่านฉัน บางวันเสาร์มีหัวหมูถึง ๙ หัว เมื่อท่านฉันเสร็จแล้วท่านจึงจะทำพิธีปลุกเสก แล้วประสิทธิ์ให้การที่ท่านบรรจุให้ทั้งหัวและท้ายอย่างนี้เรียกว่านิ้วชี้พระอิศวร หรือชี้ต้นตายปลายเป็น ถ้าบรรจุให้ข้างเดียวก็เรียกว่าไม้พ่อครูเหมือนกัน ก่อนที่ท่านจะทำ ท่านต้องรู้จิตใจของผู้ทำก่อนแล้ว ท่านจึงบรรจุให้ข้างเดียวบ้างสองข้างบ้าง

อนึ่ง ไม้ไผ่ที่ทิ่มผี ๗ ศพ ซึ่งจักเป็นตอกลงอักขระบรรจุในไม้ตะพดนั้น ท่านเล่าว่า เมื่อท่านออกธุดงค์เดินทางอยู่ในกลางป่า เห็นกอไม้ไผ่ล้มกอหนึ่ง และช้างโขลงมันเดินข้ามกอไผ่นั้นไป ท่านจึงตัดมา ๓ ปล้อง เพื่อเอาไว้บรรจุทำไม้ครู........."

ไม้เท้าหลวงปู่หรือไม้ครูนี้ ลางท่านได้ชี้แจงว่า ท่านประจุ "เทพ" คือเทวดาลงไป ใช้เฝ้าบ้านได้ และใช้ป้องกันตัวได้ในเวลาคับขัน เมื่อมีไว้บูชาในบ้านใดโจรผู้ร้ายจะไม่รบกวน ไม้เท้าหรือไม้ครูนี้หลวงปู่ท่านสั่งนักสั่งหนาว่าห้ามเอาไปตีใครเป็นอันขาด เพราะถ้าตีผู้หนึ่งผู้ใดแล้วจะพิการหรือถึงวิกลจริต ท่านสั่งว่าถ้าไม่ได้รับการกลั่นแกล้งจนน้ำตาออกเป็นสายเลือดแล้วอย่าใช้ ท่านแช่งไว้ ซึ่งเป็นอุบายไม่ให้ไปใช้ในทางประทุษฐร้ายผู้อื่น เพราะการที่คนเราจะร้องไห้จนน้ำตาเป็นสายเลือดนั้นคงไม่มี ไม้เท้าหรือไม้ครูนี้ ไม่จำเป็นต้องใช้ตี เพียงแต่ใช้กระทุ้งเสาเรือน บ้านที่ถูกกระทุ้งนั้นก็จะถึงกาลวิบัติ

ไม้เท้าหรือไม้ครูให้เซ่นด้วยหมูนอนตอง ในวันเสาร์หรือวันอังคาร สำหรับประวัติของหลวงปู่ภูนั้นนับว่าเป็นชีวประวัติที่น่าสนใจอย่างยิ่ง นอกจากท่านจะเป็นพระอาจารย์ที่เก่งทั้งในวิปัสสนาธุระแล้ว ท่านยังเก่งในด้านไสยศาสตร์และอาถรรพเวทเป็นอย่างยิ่ง จึงควรจะได้กล่าวไว้ให้ปรากฏ

* * * * *

พระครูธรรมานุกูล (ภู จนฺทเกสโร) เกิดเมื่อ พ.ศ. ๒๓๗๔ ณ ตำบลวังหิน อำเภอเมือง จังหวัดตาก โยมบิดาชื่อ คง โยมมารดาชื่อ อยู่ อุปสมบท ณ วัดท่าแค จังหวัดตาก เมื่อ พ.ศ. ๒๓๙๕ อายุ ๒๓ ปี มีพระอาจารย์อ้น วัดท่าคอย เป็นอุปัชฌาย์ พระอธิการคำ วัดท่าคอย เป็นพระกรรมวาจาจารย์ พระภิกษุมา วัดน้ำหัด เป็นอนุสาวนาจารย์ เมื่อบวชแล้วได้มาจำพรรษาอยู่วัดสระเกศ ฯ วัดจักรวรรดิ์ ฯ วัดม่วงแค วัดท้ายตลาด (โมลีโลกยาราม) และมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดอินทรวิหาร ซึ่งในสมัยนั้นเรียกว่าวัดอินทารามหรือวัดบางขุนพรหมนอก เมื่อปี ๒๔๓๒ ได้เป็นเจ้าอาวาสเมื่อปี ๒๔๓๕ และได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นที่พระครูธรรมานุกูลเมื่อปี ๒๔๖๖ ดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสอยู่ถึง ๓๒ ปี มรณภาพเมื่อวันเสาร์ที่ ๕ พฤษภาคม ๒๔๗๖ ตรงกับขึ้น ๑๓ ค่ำ เดือน ๖ ปีระกา เวลา ๐๑.๑๕ น. อายุได้ ๑๐๓ ปีเศษ

ท่านเคยเล่าให้ผู้ใกล้ชิดฟังว่า เมื่อท่านธุดงค์จากบ้านเดิมมากรุงเทพ ฯ ท่านมาพักอยู่ที่เป็นที่ตั้งวังขุนพรหม (ธนาคารแห่งประเทศไทยในปัจจุบัน) ในสมัยนั้นยังเป็นที่รกร้างว่างเปล่าและเปลี่ยวมาก เป็นสวนและไร่นา ขณะที่ท่านจำวัดได้ฝันไปว่ามีคนเอาตราแผ่นดินมาให้ท่าน ๓ ดวง ท่านจึงพยากรณ์ว่าท่านจะมีอายุได้ ๑๐๓ ปี

เหตุที่ท่านต้องย้ายวัดอยู่เสมอนั้น เพราะมีคนมากวนขอหวย ก.ข. กันมาก ไม่มีโอกาสได้บำเพ็ญสมณกิจและเจริญภาวนา

ส่วนในเรื่องที่ว่าหลวงปู่ภู จะเป็นศิษย์ของสมเด็จพระพุฒาจารย์หรือไม่นั้น เข้าใจว่าเรื่องนี้น่าจะไม่เป็นปัญหา เพราะตามหลักฐานเจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ สิ้นชีพิตักษัย ณ หอสวดมนต์วัดระฆังโฆสิตาราม จ.ว. ธนบุรี เมื่อวันที่ ๒๒ มิถุนายน ๒๔๑๕ คำนวณอายุได้ ๘๕ ปี ครองพรรษาได้ ๖๕ พรรษา ในขณะที่เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ สิ้นชีพิตักษัยนั้น หลวงปู่ภูได้บวชมาแล้วประมาณ ๒๐ พรรษา กิติศัพท์ของเจ้าพระคุณสมเด็จนั้นเลื่องลือในด้านวิปัสสนาธุระ หลวงปู่คงได้ฝากตัวเป็นศิษย์และรับใช้ใกล้ชิด เมื่อคราวเจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ มาก่อสร้างถาวรวัตถุและพระยืนที่มีพระนามว่าพระศรีอริยเมตตรัย หรือหลวงพ่อโต หลวงปู่ในฐานะเป็นศิษย์ย่อมเข้ามาช่วยเหลือการงานอยู่ด้วยเป็นธรรมดา นี่เป็นเหตุผลอันหนึ่ง นอกจากนี้การสร้างพระเครื่องพิมพ์ต่าง ๆ ของหลวงปู่ก็เป็นแบบที่เรียนจากเจ้าพระคุณสมเด็จฯ คือ เป็นรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า เช่นเดียวกับที่เจ้าพระคุณสมเด็จ ฯ สร้างเรียนแบบของสมเด็จพระสังฆราช (สุก) หรือสังฆราชไก่เถื่อน ผู้เป็นอาจารย์ นี่เป็นเหตุผลอีกอันหนึ่ง

คุณวิเศษ เหรียญหลวงปู่ภูนับว่าเป็นเหรียญที่หาได้ยากยิ่งเหรียญหนึ่ง จำนวนที่สร้างนั้นเอาเป็นที่ยุติแน่นอนไม่ได้ ลาง

ท่านก็ว่าหลวงปู่ท่านสร้างเท่ากับอายุของท่าน คือจำนวน ๑๐๐ เหรียญ ลางท่านก็ว่าเป็น ๑,๐๐๐ เหรียญ (ทางวัดอินทรวิหารได้สร้างเหรียญหลวงปู่อีกครั้งหนึ่ง เป็นเหรียญที่ระลึกอายุครบ ๑๔๐ ปี เมื่อปี ๒๕๑๔ เป็นเหรียญรูปไข่รมดำและเหรียญเงิน และสร้างรูปหล่อแต่ขนาดเล็กขึ้นอีกด้วย) อย่างไรก็ตาม เหรียญนี้มีผู้พบน้อยมาก เท่าที่ผู้เขียนเคยพบทั้งของแท้ของเทียมไม่เกิน ๒๐ เหรียญ และคว่าร้อยละ ๘๐ ลบเลือนขาดความสวยงาม เหรียญวัดหนัง เหรียญหลวงพ่อคง วัดบางกะพ้อม เหรียญหลวงพ่อวัดมะขามเฒ่า ซึ่งเป็นเหรียญที่มีราคาสูงมากในปัจจุบัน ยังหาได้ง่ายกว่าเหรียญหลวงปู่ภู คือถ้าต้องการก็อาจหาได้ในเร็ววัน ส่วนเหรียญหลวงปู่ภูอาจหาได้เป็นแรมเดือนหรือแรมปีทีเดียว นอกจากนี้ นักสะสมพระเครื่องรุ่นหลัง ๆ ยังไม่ทราบว่าหลวงปู่ภูท่านสร้างเหรียญไว้ เพราะไม่เคยเห็น เพียงแต่ทราบว่าท่านได้สร้างพระเครื่องเนื้อผงแบบพระสมเด็จฯ ของเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ไว้เท่านั้น

* * * * *

ได้เคยมีผู้คิดทำเหรียญหลวงปู่เทียม ทำออกมาได้ประมาณ ๒๐ เหรียญ คิดจะทำต่อไป ขณะที่กดแม่พิมพ์ปั๊มเหรียญอยู่นั้น ตัวเหรียญที่ทำเทียมได้หลุดจากแม่พิมพ์พุ่งเข้าท้องทะลุและถึงแก่ความตาย ลางท่านก็เล่าว่า ผู้ปลอมนั้นได้ถึงแก่

ความตายด้วยอาการอันน่ากลัวและทรมานเป็นอย่างยิ่ง การปลอมแปลงรุ่นนั้นเป็นรุ่นแรกและรุ่นสุดท้าย ปัจจุบันนี้ยังไม่เห็นเหรียญที่ทำเทียมโดยฝีมือคนอื่นอีก

* * * * *

คุณวิเศษในด้านคงกระพันนั้น มีเรื่องเล่าว่า ผู้มีชื่อท่านหนึ่ง เป็นนักเรียนนอกแต่เป็นผู้นับถือคุณพระและเป็นผู้เชื่อมั่นในอำนาจแห่งความศักดิ์สิทธิ์ ได้ถูกคนร้ายลอบยิงเนื่องจากผลประโยชน์ขัดกันลางประการ คนร้ายได้ขับรถมอร์เตอร์-ไซด์มารออยู่ที่หน้าบ้าน ๒ คน คนแรกใช้ปืน .๒๒ ยิง แต่กระสุนไม่ลั่น คนที่สองจึงใช้ปืนลูกซองทำเอง ที่เรียกกันตามภาษาชาวบ้านว่า "คอลท์ตราควาย" ยิงซ้ำ กระสุนที่ยิงนั้นเป็นแบบลูกปราย ระยะยิงประมาณ ๕ เมตร แต่ลูกกระสุนไม่ระคายผิวกายท่านผู้นั้นเลย ขณะที่ถูกลอบยิงท่านผู้นั้นมีเหรียญของหลวงปู่ภูกลัดติดไว้ที่รังดุมเสื้อเพียงเหรียญเดียว ได้ทราบว่า ขณะนี้ท่านผู้นั้นได้กว้านหาเช่าเหรียญหลวงปู่ภูเป็นการใหญ่

ในด้านแคล้วคลาดนั้น ผู้เขียนได้รับคำบอกเล่านี้จากสถาปนิกผู้หนึ่งซึ่งมีศรัทธาปสาทะในหลวงปู่ถึงกับลงทุนหล่อรูปของท่านเท่าองค์จริงไว้บูชาที่บ้านว่า ในการเดินทางไปราชการทางจังหวัดภาคใต้ครั้งหนึ่ง ขณะที่รถจิ๊บอันใช้เป็นพาหนะเดินทาง กำลังแล่นลงจากภูเขาพับผ้า อันเป็นภูเขาที่สูงชันมาก คันส่งของรถได้หลุด คนในรถที่ไปด้วย ต่างนึกว่าจะต้องตาย

กันหมด แต่รถได้หยุดเองโดยอัตโนมัติ เป็นอยู่เช่นนี้ถึง ๓ – ๔ ครั้ง แต่ก็เดินทางมาได้ตลอดและปลอดภัย

อีกคราวหนึ่ง สถาปนิกคนเดียวกันนี้ ได้เดินทางไปราชการต่างประเทศ ปรากฏว่าขณะที่เครื่องบินจะลงสู่สนามบิน ล้อของเครื่องบินขัดข้องกางไม่ได้ เครื่องบินต้องบินวนอยู่เป็นชั่วโมง คนโดยสารในเครื่องบินต่างก็วุ่นวายกันทั้งลำ สถาปนิกคนนี้ได้บอกกับเพื่อนคนไทยที่ไปด้วยกันว่าไม่เป็นไร ประเดี๋ยวก็ลงได้ แล้วเขาก็เอาพระที่คล้องคอ มีเหรียญหลวงปู่ภู อายุครบ ๑๐๐ ปี ๑ เหรียญ พระพิมพ์ของหลวงปู่ภู ๓ ชั้น ๑ องค์ และไม้เท้าขนาดเล็กยาวประมาณ ๓ นิ้ว ขึ้นจบเหนือศีรษะและอาราธนาขอความคุ้มครอง ชั่วครู่เครื่องบินก็ร่อนลงได้อย่างปลอดภัย

ผู้ใดไม่อาจหาพระสมเด็จ ฯ ซึ่งเจ้าพระคุณสมเด็จพระพุฒาจารย์ (โต พรหมรังษี) สร้างไว้ได้ เพราะจะหาเช่าได้ในราคาเป็นหมื่นเป็นแสน นอกจากนั้น แม้จะมีเงินเช่าก็อาจได้ของทำเทียม ยังมีพระเครื่อง และเหรียญของหลวงปู่ภู ซึ่งเป็นลูกศิษย์ ราคาเยาก์ว่ามาก และของเทียมยังมีไม่มากนักและพอหาได้ อีกองค์หนึ่ง ซึ่งถือกันว่าใช้คุ้มครองแทนพระสมเด็จ ฯ ได้ หากท่านผู้ใดมีเหรียญก็ดี มีพระเครื่องก็ดี มีไม้ครูหรือไม้เท้าของหลวงปู่ภูอยู่แล้วก็ดี ขอให้ทราบไว้เถิดว่า ท่านได้มณีอันมีค่ายิ่งไว้ในครอบครองแล้ว.

หลวงปู่ไข่ วัดเชิงเลน
(อินฺทสโร ภิกฺขุ)

ภาพขยาย

ใกล้เคียงกับของจริง

เหรียญหลวงปู่ไข่ วัดเชิงเลน
(บพิตรพิมุข)

*

สถานที่สร้าง วัดเชิงเลน (บพิตรพิมุข)
กรุงเทพมหานคร

ประวัติวัด ตามตำนานพระอารามหลวงกล่าวไว้ว่า

"วัดบพิตรพิมุข" อยู่ปากคลองโอ่งอ่างฝั่งใต้ เดิมชื่อ *วัดตีนเลน* หรือ *วัดเชิงเลน* เป็นวัดโบราณ กรมพระราชวังหลังทรงสถาปนาใหม่ในรัชกาลที่ ๑ พระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้า-จุฬาโลก พระราชทานนามเปลี่ยนใหม่ว่า วัดบพิตรพิมุข รัชกาลที่ ๓ พระบาทสมเด็จพระนั่งเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงปฏิสังขรณ์ รัชกาลที่ ๕ ได้ทรงปฏิสังขรณ์ด้วย"

วัดนี้เป็นพระอารามชั้นโท ชนิดวรวิหาร เนื่องด้วยวัดนี้เป็นวัดโบราณซึ่งสร้างตั้งแต่สมัยอยุธยาตอนปลาย จึงนับว่าเป็นวัดเก่าแก่วัดหนึ่ง สำหรับเจ้าอาวาสเท่าที่สอบหาหลักฐานได้ในสมัยรัตนโกสินทร์ มีลำดับดังนี้

๑. พระญาณวราภรณ์ (ม.จ. รอง)
๒. พระธรรมวโรดม (ฤทธิ์)
๓. พระราชเมธี (อิ่ม)
๔. พระราชโมลี (นวม)

๕. พระกวีวงศ์ (กระแจะ)

๖. พระสุทธิวงศ์มุนี (พงศ์)

๗. พระสิรินันทมุนี (สนั่น) เจ้าอาวาสองค์ปัจจุบัน

การสร้างและผู้สร้าง

เหรียญหลวงปู่ไข่ สร้างเป็นโลหะรูปไข่ เนื้อสำริด ด้านหน้าเป็นรูปหลวงปู่ไข่นั่งสมาธิอยู่ตรงกลางจนจดส่วนล่างของเหรียญ ตอนบนมีอักษรขอมตัวนูนเขียนตามความโค้งของเหรียญ อ่านได้ความว่า

อินฺทสโรภิกขุ

ด้านซ้ายและขวาขององค์หลวงปู่ไข่มักมีอักษรขอมจาร อ่านได้ความว่า **มิ** ลางเหรียญก็ไม่มี

ด้านหลังของเหรียญมีอักษรขอมจารอ่านได้ความว่า

พุทธะสํมิ

นโมพุทธายะ

แต่ส่วนใหญ่จะมีอักษรขอมจารว่า "**นโมพุทธายะ**" อย่างเดียว มีน้อยเหรียญที่มีครบทั้งสองอย่าง

เหรียญนี้ว่าสร้างเมื่อปี ๒๔๗๒ คือในคราวที่ทำบุญฉลองอายุครบ ๖ รอบ ของหลวงปู่ไข่ แต่สร้างน้อยมาก จึงเป็นเหรียญที่หายากอย่างยิ่ง

เรื่องจำนวนที่สร้างนั้น ได้มีความเห็นแตกต่างออกเป็นหลายฝ่าย ยังหาข้อยุติไม่ได้ว่าสร้างจำนวนเท่าใดแน่ ลางท่าน

ว่าสร้างตามกำลังวัน คือ ไม่เกิน ๒๑ เหรียญ (กำลังพระศุกร์) ซึ่งมากที่สุด ลางท่านว่า ๒๖ เหรียญ ลางท่านว่าสร้างเท่าอายุของหลวงปู่ไข่ในขณะที่สร้างเหรียญ คือจำนวน ๗๒ เหรียญ ลางท่านว่าสร้างเท่ากับพระชนมายุของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า คือ ๘๐ เหรียญ ลางท่านว่าสร้างเท่ากับกำลังพระเคราะห์ คือ

วันอาทิตย์ เท่ากับ	(ราชสีห์)	๖
วันจันทร์ เท่ากับ	(นางอัปสร)	๑๕
วันอังคาร เท่ากับ	(กระบือ)	๘
วันพุธ เท่ากับ	(ช้าง)	๑๗
วันพฤหัสบดี เท่ากับ	(ฤาษี)	๑๙
วันศุกร์ เท่ากับ	(คนธรรพ์)	๒๑
วันเสาร์ เท่ากับ	(เสือ)	๑๐

วันพุธกลางคืนหรือราหู เท่ากับ (หัวผีโขมด) ๑๒ รวมเท่ากับ ๑๐๘

เนื่องด้วยได้มีความเห็นในเรื่องจำนวนเหรียญที่สร้างเป็นหลายฝ่ายดังกล่าวแล้ว และยังไม่มีหลักฐานหรือคำบอกเล่าที่พึงเชื่อถือได้ว่า หลวงปู่ไข่ได้สร้างเหรียญไว้เป็นจำนวนเท่าใด จึงขอเสนอให้ท่านผู้อ่านช่วยสืบค้นต่อไป หากท่านผู้ใดได้หลักฐานอันพึงเชื่อได้ ก็ขอได้กรุณาเสนอต่อมหาชนเพื่อจะได้บันทึกไว้มิให้สูญ

นอกจากเหรียญรูปเหมือนแล้ว หลวงปู่ไข่ยังได้สร้างพระเครื่องเป็นพระปิดตาเนื้อผงและโลหะเนื้อสำริด กับสร้างพระเนื้อดินเผาเคลือบน้ำยาสีเขียว สีเหลือง ลางองค์ไม่ได้เคลือบ* พระเครื่องดั่งกล่าวมีรูปลักษณะคล้ายกลีบบัวหรือเล็บมือ มีพุทธลักษณะดั่งนี้

ด้านหน้าเป็นพระรูปปางสมาธิ ประทับนั่งบนบัวคว่ำหงายนับได้ ๑๑ กลีบ ด้านบนสุดมียันตร์อุณาโลม

ถัดจากบัวลงมา มีอักษรขอมตัวนูน อ่านได้ความว่า อะระหํ

ด้านหลังผูกเป็นลายคล้ายดอกไม้มี ๔ กลีบ โดยเรียงลำดับดังนี้

นะ

พุท ธา ยะ

โม

พระพิมพ์ชนิดนี้มีขนาดต่าง ๆ กัน แต่ด้านหน้าและด้านหลังไม่ทงเค้าเดิม เข้าใจว่าจะสร้างหลายคราว

ของขลังอื่น ๆ ได้มีผู้เล่าว่าท่านได้สร้างยันตร์ปิดเพดานบ้าน ตระกรุดและธงพระฉิม (พระสวลี) อีกด้วย แต่ของขลังเหล่านี้ หาดูได้ยากและพิสูจน์ได้ยากว่าเป็นของหลวงปู่ไข่หรือไม่ นอกจากจะเชื่อจากประวัติการได้รับมาเท่านั้น

* พิมพ์นี้ลางท่านว่าเป็นพระที่สร้างที่วัดราชาธิวาส เมื่อสงครามอินโดจีน

หลวงปู่ไข่ เป็นชาวแปดริ้ว หรือจังหวัดฉะเชิงเทรา ท่านเกิดที่ตำบลท่าไข่ อำเภอเมืองเมื่อวันที่ ๗ มิถุนายน พ.ศ. ๒๔๐๐ (ลางท่านว่า ๒๔๐๓) เมื่อหนุ่ม ๆ ท่านไปเที่ยวเตร่อยู่ที่บ้านแหลม จังหวัดสมุทรสงคราม และได้บวชที่วัดบ้านแหลม โดยมีพระสนิทสมณคุณ (เนตร์) เจ้าอาวาสวัดบ้านแหลม เป็นอุปัชฌายะ พระปลัดแดง ต่อมาได้รับพระราชทานสมณศักดิ์เป็นพระมหาสิทธิการสังฆปาโมกข์เจ้าคณะเมืองเป็นกรรมวาจาจารย์ พระอธิการทรัพย์ วัดจันทรเจริญสุข เป็นอนุสาวนาจารย์

หลวงปู่ไข่จะมาจำพรรษาอยู่ ณ วัดบพิตรพิมุข เมื่อใดไม่ปรากฏหลักฐาน แต่ก่อนที่จะมาอยู่ ณ วัดบพิตรพิมุขนั้นท่านถือรุกขมูลหรือธุดงค์เป็นวัตร แม้เมื่อท่านมาจำพรรษาอยู่ที่วัดบพิตรพิมุขแล้ว ท่านก็ยังถือรุกขมูลหรือธุดงค์เป็นวัตรอยู่เช่นเดิม ถ้าท่านมาจำพรรษาอยู่ที่วัดบพิตรพิมุข ท่านมักจะอยู่แต่ภายในกุฏิปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานและสมถกรรมฐานไม่ข้องแวะกับผู้ใด โดยปรกติเป็นผู้ใฝ่สันโดษ มีสมณสารูปเคร่งครัดในธรรมวินัย และมีเมตตาเป็นยอดเยี่ยม

เรื่องเมตตาของหลวงปู่ไข่นี้ มีเรื่องเล่าว่าในการไปธุดงค์ครั้งหนึ่ง ขณะที่ท่านนั่งปักกรดภาวนาอยู่ ได้มีช้างโขลงเดินผ่านท่าน แต่ก็ไม่ทำร้าย ซ้ำลูกช้างกลับมาหยอกล้อเล่นกับท่านเสียอีก ในลางคราวมีงูมาขดอยู่บนตักท่านขณะทำสมาธิ เมื่อท่านตบหัวและให้งูเลื้อยจากตักท่านไป งูก็เลื้อยไปโดยดี

เรื่องมีเมตตาจนสัตว์ไม่ทำร้ายหรือสัตว์เข้าใกล้ไม่เกรงกลัวนั้น สมเด็จพระสังฆราช (สุก) ซึ่งทราบกันในนามว่า "สังฆราชไก่เถื่อน" ก็ปรากฏคุณวิเศษในทำนองเดียวกัน

หลวงปู่ไข่ มรณภาพ เมื่อ พ.ศ. ๒๔๗๔ รวมอายุได้ ๗๔ ปี ๕๔ พรรษา

ก่อนมรณภาพ มีเรื่องเล่าว่า ท่านได้หยุดนาฬิกาไว้ล่วงหน้า แล้วเรียกลูกศิษย์มาอบรมสั่งสอน หลังจากนั้นก็เจริญภาวนาไปจนหมดลมหายใจ

คุณเภา ศกุนตะสุต (นักสะสมพระเครื่องมักเรียกว่า "อาจารย์เภา" เป็นผู้มีความรอบรู้ในเรื่องพระเครื่องและเหรียญดียิ่งผู้หนึ่ง ได้เล่าให้ฟังว่า กรมพระนครสวรรค์วรพินิตได้เสด็จไปเป็นประธานจุดไฟในงานฌาปนกิจศพหลวงปู่ไข่ จึงเข้าใจว่ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นศิษย์หลวงปู่ไข่ด้วย เพราะหลวงปู่ไข่นั้นไม่ได้รับพระราชทานสมณศักดิ์แต่อย่างใด การเสด็จไปในงานฌาปนกิจศพของเสด็จในกรมฯ พระองค์นั้น จึงเป็นการเสด็จเป็นการส่วนพระองค์ไม่ใช่เป็นทางราชการ เป็นการเสด็จเพื่อแสดงคารวะเป็นครั้งสุดท้ายในฐานศิษย์กับอาจารย์

คุณวิเศษ ตามประวัติของหลวงปู่ไข่ที่กล่าวมาแล้วแต่ต้น จะเห็นได้ว่าหลวงปู่ไข่เป็นพระที่มีคุณความดีเป็นพิเศษ เป็นพระที่เคร่งครัดในธรรมวินัย เปี่ยมด้วยเมตตา ทั้งยังเป็น

ฝ่ายอรัญญาวาสี มักน้อย สันโดษ ถือเอารุกขมูลหรือธุดงค์เป็นวัตร มุ่งบำเพ็ญเพียรเพื่อความหลุดพ้น รู้ล่วงหน้าถึงวันและเวลาที่จะมรณภาพ ดังนั้นเหรียญก็ดี พระเครื่องก็ดี เครื่องรางต่าง ๆ ก็ดี ย่อมมีคุณวิเศษเป็นอัศจรรย์ ทั้งในด้านคุ้มครองป้องกัน คงกระพันแคล้วคลาดและเมตตาเป็นอย่างสูง

แต่เนื่องด้วยเหรียญของหลวงปู่ไข่มีจำนวนน้อย แม้จะมีคุณวิเศษปรากฏแก่ผู้ได้ไว้บูชาก็รู้อยู่ในวงจำกัด ผิดกับเหรียญอื่น ๆ ที่มีจำนวนมาก ผู้ได้ไว้บูชาย่อมมีประสบการณ์จากเหรียญเหล่านั้นต่าง ๆ กัน อันเป็นเรื่องที่จะเล่าลือโจษขานกันไปได้

ส่วนพระเครื่องพิมพ์อระหนั้น ปรากฏว่ามีผู้เคยถูกลอบยิงแล้วไม่ได้รับอันตรายแต่อย่างใด

ผู้ใดมีเหรียญของหลวงปู่ไข่ แห่งวัดเชิงเลนไว้บูชา พึงรู้เถิดว่า ท่านมีเหรียญอันมีอานุภาพของพระพุทธคุณ พระธรรมคุณ พระสังฆคุณ ที่หาได้ยากที่สุดในโลกไว้บูชาแล้ว.

ท้ายสมุด

ในที่สุด หนังสือ " **เหรียญ พุทธคุณ ธรรมคุณ สังฆคุณ** ก็ดีพิมพ์เสนอท่านผู้อ่านจนได้ ความตั้งใจเดิมของผู้เขียน ต้องการจะเขียนเรียงปี เก่า – ใหม่ ของเหรียญแต่ละเหรียญ เพื่อสะดวกในการค้นคว้า แต่หาทำได้สำเร็จตามความตั้งใจไม่ เพราะการค้นคว้าในเรื่องประวัติวัด ประวัติคณาจารย์ผู้สร้างเหรียญ ความเป็นมาในการสร้าง ซึ่งผู้เขียนมีความมุ่งหมายจะให้ได้รายละเอียดพอควร เพื่อจะใช้เป็นหนังสือที่อ้างอิงเชื่อถือได้ ลางเหรียญเมื่อเขียนไปก็ติดโน่นติดนี่ ต้องพักไว้ก่อน เพราะได้ตั้งใจว่าถ้าได้หลักฐานไม่แน่นอนแล้วจะไม่นำเสนอท่านผู้อ่าน เมื่อใดได้หลักฐานแน่นอนแล้ว จึงจะนำเสนอ ส่วนข้อใดเป็นเรื่องสันนิษฐานก็จะพยายามเขียนชี้ชัดให้เห็นว่าเป็นเรื่องสันนิษฐาน เพื่อท่านผู้อ่านจะได้ใช้ปัญญาพิจารณาเอาเองว่าอะไรถูกอะไรผิด อะไรควรเชื่อไม่ควรเชื่อ

ผู้เขียนเคยได้รับโอวาทจากท่านผู้ใหญ่ผู้หนึ่ง ซึ่งได้กล่าวไว้อย่างจับใจว่า " *การไม่โกงนั้นเป็นของดี แต่การโกงที่*

ร้ายแรงที่สุดคือการโกงความดี" หนังสือเรื่องนี้เป็นผลงานของผู้อื่น ผู้เขียนเป็นแต่ช่างมาลาการ นำเอาดอกไม้ที่ท่านเหล่านั้นปลูกจนออกดอกสวยงามแล้วมาร้อยรัดเป็นพวงมาลัย ดอกไม้ที่นำมาร้อยนี้ คือผลงานซึ่งท่านผู้อื่นได้เขียนไว้บ้าง ได้เล่าให้ฟังบ้าง ผู้เขียนจึงขอขอบคุณ ซึ่งพระนามและนามของท่านเหล่านั้นได้ระบุไว้ในบรรณานุกรมท้ายหนังสือเล่มนี้แล้ว

อนึ่ง หนังสือนี้จะสำเร็จเรียบร้อยไม่ได้ ถ้าไม่ได้รับความเอื้อเฟื้อจากท่านเหล่านี้ คือ *คุณทองสุข นิมชัยยง คุณประยุทธ สถีระนาวิน คุณประพัทธ์ ยุวเสวี คุณลำพูน ชายทะเล คุณเภา สกุนตะสุต คุณฉันทิชย์ กระแสสินธุ์ คุณประสาร บุญประคอง คุณเทิม มีเต็ม คุณประชิต ไผ่ตง และคุณชัยยง ศาสนนันทน์ ผู้เขียนขอจารึกไว้ให้ปรากฏด้วยความขอบคุณ*

การกระทำผิดและพลาดนั้นเป็นวิสัยของมนุษย์ สิ่งใดที่ทำโดยมนุษย์จะสมบูรณ์ในทุกแง่ทุกมุมไม่ได้ ผู้เขียนก็อยู่ภายใต้กฎและเกณฑ์อันนี้ ผู้เขียนพร้อมที่จะรับคำติ การเสนอแนะ ด้วยคารวะ และจะขอบพระคุณเป็นอย่างยิ่งจริงใจ ถ้าได้รับคำติจากท่านผู้รู้ในความบกพร่องผิดพลาดทั้งหลายทั้งปวง

กุศล ... ในการเขียนเรื่องนี้ ... หากจะพึงมี ... ผู้เขียนขอน้อมถวายพร้อมด้วยไตรทวารโดยคารวะแด่คณาจารย์ทุกท่านที่ผู้เขียนได้นำชีวประวัติของท่านมาเขียน

ผู้เขียนตั้งความปรารถนาไว้ว่า ถ้าหนังสือนี้ได้รับความนิยมพอควร คือพอที่จะมีกำลังปัญญาที่จะจัดทำต่อไป ผู้เขียนก็คิดว่าจะเขียนเรื่องเหรียญ อื่น ๆ เป็นลำดับไปเช่น เหรียญวัดหนัง เหรียญหลวงพ่อคง วัดบางกะพ้อม เหรียญหลวงพ่อวัดมะขามเฒ่า และเหรียญอื่น ๆ ซึ่งเป็นที่นิยมของนักสะสมในเล่ม ต่อไป

ผู้เขียน . . .หวัง . . .เพียงแต่หวัง . . .จะได้พบกับท่านอีกในเล่มหน้า

ผู้เขียน

บรรณานุกรม

๑. ราชบัณฑิตยสถาน

– เฉลิมพระยศเจ้านายเล่ม ๑–๒ พิมพ์ในงานพระศพสมเด็จพระเจ้าพี่ยาเธอ เจ้าฟ้ามหิดลอดุลยเดช กรมหลวงสงขลานครินทร์ (เล่ม ๑–๒๔๗๒) และพิมพ์ในงานรับพระอัฏฐิ พระเจ้าพี่ยาเธอ กรมพระจันทบุรีนฤนาท (เล่ม ๒–๒๔๗๔) – โรงพิมพ์โสภณพิพรรฒธนากร

๒ ราชบัณฑิตสถาน

– พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ.๒๔๙๓ พิมพ์ครั้งที่ ๘ – โรงพิมพ์การศาสนา – ๒๕๑๐

๓. วชิรญาณวโรรส (สมเด็จกรมพระยา)

– ตำนานวัดบวรนิเวศวิหาร พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพนายแจ้ง พรหมรัตนพงศ์ และในงานพระราชทานเพลิงพระศพ สมเด็จพระสังฆราชเจ้าวชิรญาณวงศ์– โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย– ๒๕๐๔, ๒๕๐๓

๔. วิชิตวงศ์วุฒิไกร (เจ้าพระยา)

– ตำนานพระอารามหลวง พิมพ์ในงานฌาปนกิจ

ศพคุณแม่ทอง เกตุเลขา – โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม – ๒๕๐๕

๕. กรมการศาสนา

– ตำนานพระอารามหลวงของกรมการศาสนา พิมพ์ในงานหลวงพิบูลย์สรรพเวช–ห้างหุ้นส่วนจำกัด ศิวพร – ๒๕๑๓

๖. สมเด็จพระรามาธิบดี ศรีสินทรมหาวชิราวุธ

– นารายน์สิบปาง พิมพ์ในงานสมเด็จพระนางอินทรศักดิ์ศจี ฯ มีพระชนมายุครบ ๒๑ พรรษาบริบูรณ์ วันที่ ๑๐ มิถุนายน ๒๔๖๖

๗. บวรนิเวศวิหาร (วัด)

– พระประวัติ (ของพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส) พิมพ์ในงานมหาสมณานุสรณ์ ฯลฯ โรงพิมพ์มงคลการพิมพ์ – ๒๕๑๔

๘. บวรวิเวศวิหาร (วัด)

– สูจิบัตรมหาสมณานุสรณ์ งานอนุสรณ์ ๕๐ ปีแต่ปีสิ้นพระชนม์ของสมเด็จพระมหาสมณเจ้า กรมพระยาวชิรญาณวโรรส วัดบวรนิเวศวิหาร ๑ – ๗ สิงหาคม ๒๕๑๔ – โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย – ๒๕๑๔

๙. สหสาเก
— นำเที่ยววัดบวรนิเวศวิหาร พิมพ์ในงานมหาสมณานุสรณ์ — โรงพิมพ์มิตรสยาม — ๒๕๑๔
๑๐. ฉ่ำ ทองคำวรรณ (นาย)
— หลักภาษาเขมร — โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม — ๒๕๐๓
๑๑. ศาสนโศภณ (พระ) (จตุตสลฺล)
— สวดมนต์แปล — โรงพิมพ์มหากุฏราชวิทยาลัย — ๒๔๙๕
๑๒. กาญจนาคพันธุ์
— เรื่อง "เครื่องราง" พิมพ์ในหนังสือ คอคิด ขอเขียน สำนักพิมพ์สาส์นสวรรค์ — รวมพิมพ์ประพาสต้นการพิมพ์ — ๒๕๐๘
๑๓. พินัย ศักดิ์เสนีย์ (นาย)
— นามานุกรมพระเครื่อง — สำนักพิมพ์ผดุงศึกษา — ๒๕๐๒
๑๔. ตรียัมปวาย
— ปริอรรถาธิบายแห่งพระเครื่อง เล่ม ๑ พระสมเด็จ ฯ — โรงพิมพ์สหอุปกรณ์การพิมพ์ จำกัด — ๒๔๙๒

๑๕. ธรรมนิเทศทวยหาญ (อำมาตย์ตรีพระ)

– เรื่อง "หมายเหตุ" – ตีพิมพ์ในหนังสือ "พระธรรมนิเทศทวยหาญ" เนื่องในการพระราชทานเพลิงศพ อำมาตย์ตรีพระธรรมนิเทศทวยหาญ– โรงพิมพ์ข่าวทหารอากาศ – ๒๕๑๓

๑๖. สุทัศน์เทพวราราม (วัด)

– ประวัติวัดสุทัศน์เทพวรารามและลำดับเจ้าอาวาส พิมพ์เป็นบรรณาการในงานทำบุญฉลองชนมายุ ๘๐ ของพระอุบาลีคุณูปมาจารย์ วันที่ ๑๕–๑๖ ก.พ. ๒๔๙๗

๑๗. ไพเชฏฐ์ ทับทิมทอง (นาย)

– ประวัติวัดอินทรวิหารและหลวงพ่อโต ฯลฯ พิมพ์ในงานพระราชทานเพลิงศพ พระยาปริมาณสินสมรรถ (จีบ โชติสาลิกร) – การพิมพ์ไชยวัฒน์ – ๒๕๐๘

๑๘. ทองสืบ สจฺจสาโร (พระมหา)

– เรื่อง "วัดอินทรวิหาร" ในหนังสืออินทรานุสรณ์ – โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม ๒๕๑๕

๑๙. วรภัตติคุณ (พระครู)

– เรื่อง "หลวงปู่ภู" ในหนังสืออินทรานุสรณ์ – โรงพิมพ์รุ่งเรืองธรรม – ๒๕๑๕

๒๐. ไกรศรี นิมมานเหมินท์ (นาย)

— เครื่องถ้วยสันกำแพง – บริษัทคนเมืองการพิมพ์ จำกัด – ๒๕๐๓

๒๑. วิจิตรวาทการ (หลวง) (พลตรี วิจิตร วิจิตร-วาทการ)

— พุทธานุภาพ พิมพ์ในงานศพ นางรอด ศรีสุทธา – โรงพิมพ์ไทยใหม่ – ๒๔๗๖

๒๒. ตรี อมาตยกุล (นาย)

— จังหวัดราชบุรี ภูมิประเทศและภาพทั่วไป – พิมพ์ในงานฌาปนกิจศพ คุณหญิงประพันธ์ดำรัสลักษณ์ (ชื่น ศุขะวณิช) – ชวนการพิมพ์ – ๒๕๐๙

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร
นายประมุท สูตะบุตร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
พ.ศ. ๒๕๑๖

พิมพ์ที่โรงพิมพ์สำนักทำเนียบนายกรัฐมนตรี
ถนนสามเสน กรุงเทพมหานคร
นายประมุท สูตะบุตร ผู้พิมพ์ผู้โฆษณา
พ.ศ. ๒๕๑๖